

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIM ANASANAT DALI
GRAFİK TASARIM PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ ÇOCUK HİKAYE KİTAPLARINDA
UYGULANAN İLLÜSTRASYONLARIN
BİÇİM DİLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sara SOLTANI BARANDOOZİ**

**Danışman
Öğr. Gör. Kubilay DAĞBATIRAN**

İstanbul – 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET

SUMMARY

1. GİRİŞ	1
1.1 İllüstrasyonun Tanımları	3
2. TASARIM	5
2.1 İllüstrasyon ve Metin İlişkisi	24
2.2 İllüstrasyon ve Çocuk İlişkisi	24
2.3 Çizginin Belli Başlı Fonksiyonları	25
2.4 Hava Çizgisel Perspektifi	25
3. RENK	32
3.1 Renk Çemberi	33
3.2 Tamamlayıcı Renkler	33
3.3 Rengin Kullanışı	34
3.4 Rengin Psikolojik Etkileri	34
3.5 Rengin Fonksiyonları	35
3.6 Tekniğin Seçimi	50
3.7 Kompozisyon Bütünü	57
4. KELOĞLAN KARAKTERİ YARATMA	58
4.1 Norman Rockwell Grafik Tasarımcı, İllüstratör	75
4.2 Okul Öncesi Çocuk Kitapları	77
5. SONUÇ	84
6. KAYNAKÇA	86

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Sara SOLTANİBARANDOOZİ
Anabilim Dalı : Güzel Sanatlar
Programı : Grafik Tasarım
Tez Danışmanı : Öğr. Gör. Kubilay DAĞBATIRAN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ekim 2014

ÖZET

Okul öncesi çocuk kitaplarındaki illüstrasyonların çocuklar üzerinde ki gelişimi ve psikoloji etkilerinin incelenmesi. Biçim dilinin gerekli kurallara göre oluşturulması ve illüstrasyonların oluşum süreçleri bu tez içerisinde yer almıştır.. Tasarımı oluşturan şahısların bu işe uygun olup olmadığı incelenmiştir. Bu eserleri inceleyen ve denetleyen kurulların olmaması kitapların uygun evlere göre yapılanmasının çocuklar üzerinde ki olumsuz etki etme süreçleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İllüstrasyon, Tasarım, Renk, Psikoloji

GENERAL INFORMATION

Name and Surname : Sara SOLTANİBARANDOOZİ
Field : Fine Arts
Program : Graphic Design
Supervisor : Öğr. Gör. Kubilay DAĞBATIRAN
Degree Awarded and Date : Master – October 2014

ABSTRACT

Illustrations in children's books on children of pre-school development and psychology to investigate the effect. Format required by the rules of the language formation process of creation and illustrations are included in this thesis .. Design fit for this job constitutes whether individuals were examined. These works examine and inspect the books of the lack of established according to proper home structuring process does not negatively impact on children were examined.

Keywords: Illustration, Design, Color, Psychology

1. Giriş

Çocuklar için okul öncesi dönem karakter gelişiminin temelidir. 0-5 yaş arası çocuklar karakter gelişim süreci için de görsel işitsel algıları gelişmektedir. Dil öğrenme bu yaş dönemi içerisinde gelişmekte olduğundan öğrenmeye açıktır, tüm bu süreç içerisinde gördüğü duyduğu çevresinde olan her şeyle birlikte karakter gelişimini de tamamlamış olur. Bu gelişim evresinde görsel öğelere çok ihtiyaç vardır. Özellikle görsel unsurlar taşıyan hikâye kitaplarının gelişim sürecine etkisi büyüktür. Bu görsellerin genel olarak sınıflandırılması İllüstrasyon adı altında toparlanmaktadır. “Başlık, slogan ya da metin gibi sözel unsurları görsel olarak betimleyen ya da yorumlayan bütün unsurlara genel olarak “İllüstrasyon” adı verilir (Becer 2005 210)”.

İllüstrasyon, resim ve grafik tasarım alanlarını birbirine bağlayan grafik tasarımın en önemli alt dallarından biridir. Grafik tasarım alt dallarından biri olan İllüstrasyon, bir amaç ve proje doğrultusunda yapılır ve genelde ticaridir (Becer, 2005).”

“Hazırlanmasında geleneksel çizim ve boya malzemelerinin yanı sıra fotoğraf, kolaj ve bilgisayar tekniklerinden de yararlanan illüstrasyon: bir sanat çalışması olarak nitelendirilebilir(Becer, 2005; Gill 1984).”

Eski mısırda bitkilerin yazı yüzeyi olarak kullanılması grafik iletişim açısından çok önemli bir adımdır. (İ.Ö.2500). Bir bataklık bitkisi olan papirüsün gövdesinden elde edilen tabakalar ıslatılarak dövülüyor ve yan yana eklenerek kurutuluyordu. Kuruyan papirüs yüzeyi daha sonra parlatılarak rulo halinde getiriliyordu. Papirüs üzerine yazı yazmada kullanılan siyah ve kırmızı renkteki mürekkepler ise kömür ve demir cevherinden elde edilmekteydi. Eski Mısır’da okuma yazma öğrenmek ayrıcalıktır. Bu yüzden kâtiplik oldukça saygın bir meslek haline gelmişti. Resimli el yazmalarının yaratıcıları da, Eski Mısırlılardır. Mısır piramitlerinin duvarlarına oyularak yazılan ve konuları

genellikle ölüm sonrası yaşantısıyla ilgili olan uzun metinler Yeni Krallık devrinde (İ.Ö.1580) papirüsler üzerinde kaydedilmeye başlamıştır (Emre Becer, 2010).

İlk insanların, sanat yapıtlarının, genel olarak; mağara duvarlarına çizilen resimler ve araç-gereç yapımıyla sınırlandığını düşünürsek; bu yapıtların yorumu, direkt yaşam ve onun kaygısı ile ilgilidir. Genellikle Prehistorik çağın bu insanları, Örneğin; mağara duvarlarının üzerine betimledikleri, figüratif formları, yaşamlarıyla biçimlendirmiş, tıpkı William Blake' in de dediği gibi, daha o zamanlardan insanlar “uslama güçleriyle ne görüp kavradırsa, onu karşılaştırmaya götürmüş ve yargılamaya çalışmışlardır”. Bu, bugünlerin de sanat yapıtlarında, geçerliliğini koruyan önemli bir saptamadır. Tarih öncesinde, sanat adına ortaya konanlar, o zaman toplumunu oluşturanların, nasıl içten içe devinim halinde olduğunun bir göstergesidir de. Bu göstergeyi açığa çıkarmak, yenilikle antropologların ve ruhbilimcilerin işi olduğuna göre; bu dönem üzerinde yorumlama yapmaya kalkışmak, bir anlamda yorumlayıcının, tam anlamıyla antropolog ve ruhbilimci sayılmasıyla eş anlamlı ve doğru orantılı olacaktır. Uzunca zamanlar, çağdaş sanatçıların ve sanat araştırmacılarının da kafasını meşgul etmiş bir olaydır ilkel mağara resimleri. Bu yönde birbirine karşıt iki ilginç görüş şöyledir; Ernst Fischer şunları söylüyor: “Açıkça ilkel sanatın bir görevi de güç vermektir. Doğaya, bir düşmana karşı, bir cinsel arkadaşına, gerçeğe, insan topluluğunu sağlamlaştırma yönünde güç vermek. İnsanlığın ilk zamanlarında sanatın, “güzellik” ile estetik istekle bir ilgisi yoktu.

O, büyü aracı ya da sağ kalma savaşımında, insan topluluğunun bir silahıydı. İlk insanların, boş inançlarına doğayı taklit etmelerine, hatta özdeşleştirmelerine, imge ve dil gücüne, büyücülük gibi özelliklerine değer vermek ve üzerinde durup düşünme gereği vardır”. Böylece Fischer tarafından mağara dönemi sanatçısı, siyasal bir araç niteliğiyle değerlendirilerek, çağdaş bir yoruma götürülmektedir.

Örneğin, Fischer'e karşıt bir yorum geliştiren, Herbert Read ise, “mağara resimlerini yapan insanın, işini yaparken büyük bir tat ve keyif aldığından emin olduğunu” söylemektedir. Ona göre, “ilkel insanın etkili olarak boyama, onun bir resmi, ötekinden daha etkili yapma isteği vardı. Yani, bir resmi ötekinden ayırıyordu”. Ama Read, “bu yaklaşımlarını kesinlikle dine ya da büyüye dayandırmıyordu”. Bu iki araştırmacının yanı sıra, öyle antropologlar vardır ki,

mağara duvarlarına yapılan resimleri, o dönem insanların boş zaman geçirme eylemi olarak değerlendirmektedirler.

Üst paleolitik dönemde mağaralarda genellikle hayvan figürleridir.(at ,bizon ,geyik, boğa..) İlk mağara resimlerinin rastlandığı yerler. Orta Avrupa’da Fransa-Lascoux mağarası İspanya-Althamira, Las Palomas, Alpera İtalya-Tivoli Antalya-Karain, Beldibi Adıyaman-Polanlı. Genelde kabul edilen görüş ilk resimlerin büyüyle inançlarla alakalı olduğudur. Çizilen resimler mağaranın en dip en kuytu kesimlerine duvarların üst kısımlarında tavana yakın yerlere yapılmıştır. İç yerler karanlık olduğu için birinin ışık tutması gerekmektedir. Tavana yakın yerlere yapıldığı içinde tırmanmak gerekmiştir. Yani emek verilmiş bilinçli bir şekilde. Resim yapılmadan önce yüzlerce eskiz-resim oluşturulmadan önce ön tasarım çizilmiştir. Çizilen resimler bir amaç için çok özenilerek yapılmıştır. Doğa çok iyi gözlemlenerek doğa gerçeğine sadık kalarak resim yapılmıştır. Koşan hayvanın anatomisi gerçekçi bir şekilde çizilmiştir. Çizilen resimler genelde av hayvanları. Resimlerde genellikle av anı hayvanın acı çektiği anlar çizilmiştir. Ya da hayvanlar sürü şeklinde çizilmiştir. Peki, bu çağda neden böyle güçlü bir anlatım vardı. Resimler neden kuytu ve mağara tavanlarına yakın yerlere yapılmıştır. Bu dönemde insan hayatında doğa çok güçlüydü. İnsan doğanın karşısında eziliyordu, acizdi. İnançlar büyü olarak gerçekleştiğinden resimler doğanın tanrılaştırılması sonucu belki de ayinlerle mağaranın kuytu tavana yakın yerlere yapılmıştır. Büyüsel anlamda yapılmıştır.

1.1 İllüstrasyonun Tanımları

“Daha çok kitap içi metinlerin açıklayıcı tanımlarını güçlendirmek ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla yapılan konulu resimlerdir. Sanat çalışmalarında bir uzmanlık alanı olarak yerini almıştır. Tepecik (2002:79)”.

Geçmişte ve günümüzde bir öğretici aracı olarak resimlerden faydalanılmıştır ve hala faydalanılmaktadır. Tarihte ilk kez MÖ. 3000 ve 2500 lü yıllarda ortaya çıkan ve ilk yazı örnekleri olarak bilinen çivi yazısının Mezopotamya ‘da resim şeklindeki ifadelerden doğup geliştiği bilinmektedir. Aynı şekilde MÖ. 600-500 yıllarında kullanılmaya başlayan çin yazısında resim şeklindeki işaretlerden doğmuştur (Seda Liman, Yüksek Lisans Tezi- 2007).

Eğitim tarihimizde ilk resimli Türkçe alfabe ve okuma kitabı 1874 te Hafız Refi'nin hazırladığı 'Resimli Elifba-yı faydalanılmaktadır.

“Okul ncesi dönem, çocuğun yaşamının temelidir. Bu dönem çocuğun görsel gelişimi açısından önemli bir süreçtir. ocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir. Nitekim ocuk gelişiminde görme ile öğrenme arasında çok yakın bir bağ kurulur. Henüz okumayı bilmeyen ocuk için kitapta ilgi çekici ilk Şey kapak ve illüstrasyondur. Kitaplarda kullanılan illüstrasyonlar çocuğun öğrenmesini ve algılamasını geliştirir, çocuğun güzellik beğenisini geliştirerek sanat zevkinin oluşmasında etkili olur. İyi illüstrasyonlar çocuğun anlamasını kolaylaştırarak, çocukta okuma isteğini arttırıcı etki oluşurmaktadır. Çocuğun kitap ile ilişkisinin başlamasında, okuma alışkanlığını oluşmasında illüstrasyonun etkisi büyüktür. İyi bir biçimde hazırlanmış resimli kitaplar, çocuğun zihin ve duygularını uyarak estetik değerleri kazanmasında etkili olacaktır. Bu nedenle bu dönem çocuklarına yönelik kitaplarda yer verilen illüstrasyonlar çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır” (Tuğrul ve Feyman, 2006, s.387; Tür ve Turla, 1999, s.13; Zembat ve Unutkan, 2001, s.5).

“Okul ncesi hikaye kitaplarında illüstrasyonlar öğrenme sürecinde neyin nasıl öğrenileceği konusunda gereklidir. Çocuğun bilme merakını ve uygulama sürecini karşılayabilen bir kaynak olmalıdır. Bu nedenle uzman kişiler tarafından çocukların algı düzeylerine uygun olarak yapılmalıdır. Okul ncesi çocuklar için görsel ifadeler çok önemlidir. ocuk hikayeyi anlatılanı bu görseller tarafından algılayacaktır. Görseller ocuğun yaş dönemine göre kelimelerle geliştirilebilir. Bu tarz görseller çocuğa kitap sevgisini okuma alışkanlığını kazandıracak ve sanatsal gelişimini de geliştirecektir. Tasarımlar okul öncesi hikaye kitaplarındaki illüstrasyonların tasarımı çocukların algı düzeyine ve tasarımın temellerine uygun olmalıdır. Kitaplardaki illüstrasyonlar evrensel olmalıdır. Estetik ve görsel değerlere önem verilmeli grafik tasarım kurallarına uygun olarak tasarlanmış olmalıdır.

2. TASARIM

Hayalde canlandırılan bir olayın, projesi, çizimi ve üç boyutlu görüntüsü olarak uygulanan ve ortaya konulan eserlerin tümüne verilen isimdir. Tasarım çok kesin ama aynı zamanda da karmaşık bir yapıya sahiptir. Ancak bir planlamanın olduğu yerde tasarım olgusundan söz edilebilir (Becer, 2005 Tepecik 2002).”

Hikâyeler, aile kurumunu, “modern (çekirdek) aile ve geleneksel (geniş) aile” ayrımından yola çıkarak sunmaktadırlar. Günümüzde çekirdek aile kalıpları, merkezi hükümetin gelişmesi, kentlerle kasabaların genişlemesi ve ailenin etki alanı dışındaki örgütlerde istihdam edilme gibi unsurlardan etkilenmiştir. Bu değişimler, geniş aile biçimleri ile öteki akraba grupları biçimlerini aşındırarak, dünya çapında çekirdek aile sistemlerine yönelişi yaratma eğilimindedir (Giddens, 2000).

Hikâyelerde toplum yapısına ilişkin stereotipler “Kır” ve “Kent” ölçeğinde kullanılmaktadır. Hikâyelerde Kent yaşamını sürdüren aile, kırdaki dede-nine vb. akrabalarını ziyaret etmektedirler. Burada hem akrabalarını görürler, daha yakından tanır, hem de kır hayatıyla ilgili bilgiler edinirler. Kır yaşamında ekonomisini tarım ve hayvancılıkla sağlayan akrabalar, kentli aileye hayvanları, bitkileri, sebzeleri, tarlaları, ormanları vs.tanıtılmaktadır. Kentlilerin kır yaşamını tatil (gezi, dinlenme, piknik vb.) amaçlı beğendikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra hikâyelerde; kır yaşamındaki aile fertleri, kente gitmektedirler. Kentleşme sürecinde ki bireylerin kente uyum sürecinin çocukları ilgilendirecek hikâye kitaplarına yansıdığı görülmektedir. Hikâyelerde kent tanıtılır. Ancak kırdan (köy) gelen birey, kent yaşamında zorlanmaktadır. Hikâyelerde, kır ve kent birbirlerine öteki kılınmaktadır. Yani kentli için kır bir bilinmeyendir, kır hayatından ise;kent yaşamı çok zor, kötü ve yoğun gelmektedir. Buna göre hikâyelerde; Anne Stereotipi (Kır): Kadın, başörtülü, geleneksel köylü kıyafeti, kapalı, şalvar, belinde mutfak önlüğü, pembe yanak, tombul.

(Kent): Etek, bluz, topuklu ayakkabı, toplu saç.

Baba Stereotipi (Kır): Erkek, Kasketli, geleneksel köylü kıyafeti, kasketli, şalvarlı, gömlek ve yelek, bıyıklı.

(Kent): Pantolon, Ceket, Kravat, bıyık.

Nine Stereotipi (Kır): Kadın, Örtülü, gözlüklü, yelekli, beyaz saçlı, tombul.

(Kent): Örtülü, gözlüklü, beyaz saç, tombul.

Çocuk Stereotipi (Kır): Erkek, Bereli, Paltolu, Çizmeli, Torba çantalı, Şalvarlı, pembe yanak, yelekli.

(Kent): Pantolon, T-shirt, spor ayakkabı.

Çiftlik Stereotipi (Kır): Köyün kenarında. Yanından bir dere geçiyor. Dereden şırl şırl sular akıyor. Derenin kıyılarında uzun kavak ağaçları var. Kurbağa sesleri duyuluyor. Her taraf yemyeşil, papatyalar, sarı beyaz çiçek açmışlar. Kırmızı morlu laleler var. Bahçe renk renk çiçeklerle dolu. Arılar, kelebekler çiçek çiçek dolaşıyorlar. Her taraf yeşil giysiler giyinmiş. Badem ağaçları, erik ağaçları, beyaz pembe çiçeklerle süslenmişler. Sanki geline benziyorlar (Toprak Ana).

Hayvan Stereotipi (Kır): İnek, köpek, kedi, kuş, kelebek, solucan, keçi, koyun, kuzu, kaplumbağa vb. hayvanlar kır hayatı içinde görülmektedir. (Kent): Kedi, köpek, balık, kuş resmedilmektedir. Bu hayvanlar genellikle ev içi alanda beslenmektedir.

Orman

Kategori İyi: Güzel, yeşil, çiçeklerle dolu, kuş cıvıltısı vardır, koca gövdeli ağaçlar vardır, dalları yere kadar sarkan çok yapraklı ağaçlar vardır, Hava mis gibi çiçek kokuyordu (Oğuzkan, Kimi ile Mimi).

Kategori Kötü: Orman tehlikelidir, eğlenceli bir yer değildir, ağaçtan sarkan zehirli yılanlar, kocaman ağızlı ve kuvvetli dişli, öfkeli timsahlar, gök gürültüsünü andıran sesler çıkaran, ağaçları kıran filler bulunmaktadır. Önyargı: Orman tehlikelerle doludur. (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi)Yıl: 1 Sayı: 1 2009 Güz (s. 13-27))

Servet Şen'in (2002) yaptığı bir araştırmada, 100 öykü kitabında kullanılan kahraman tipleri araştırılmış ve en çok kullanılan kahraman tipinin hayvanlar olduğu görülmüştür. Ona göre, 37 kitabın öykü kahramanları yalnız hayvanlardan oluşmaktadır. 32 kitapta rolleri diğer varlıklarla paylaşan hayvanlar, toplam olarak köylülerin % 69'unda öykü kahramanı olarak rol almaktadırlar. Çocuk hikâye kitaplarında, insanların öykü kahramanı olarak rol almaları hayvanlardan sonra gelir. Hikâyelerde özdeşim yakınlığı, öykülerin başkahramanlarının çocuklardan oluşması ile sağlanır. Öykünün başkahramanı insansa çocuk,

hayvansa yavru hayvan, cansız varlıksa çocuk kişiliği verilmiş bir nesnedir. Bu, öyküde dolaylı anlatımı sağlayan bir unsurdur. Okul öncesi çocuk hikâye kitaplarında yer alan stereo tipler ve kimlikler yoluyla çocukların, yetişkin dünyasına hazırlandıkları görülmektedir. Küresel kültürlerin yerelleşmesi sürecinde çocuk kitaplarına, toplumların geçmişten getirdikleri kültürel birikimleri de temel alarak içerik kazandırıldığı görülmektedir. Söz konusu içerikler, hem küresel kültürün hem de yerel kültürün belirleyiciliği yönünde çerçevelenmiş olgularla kurgulanmıştır. Böylece kitaplar, bir yandan çocukların, buldukları toplumla uyum ve bütünleşme sürecine hizmet etmekte, diğer yandan da küresel kültürü çocuk hikâyeleri üzerinden evcilleştirmektedir.

Resimli kitaplar 1-7 yaşları arasındaki çocuklar için yazılan kitaplardır. Çocukların ilk tanıdıkları kitaplar olan bu resimli kitaplar işitme ve görme duyularıyla çocuğa seslenirler. Çocuğa okunan tekerleme ya da basit kısa cümleler, çocuğun kulak aracılığıyla bilgi toplamasına, resimlerde görme yoluyla işittiklerini değerlendirmesine yardımcı olur. Resimli kitapları yaş gruplarına göre şöyle okutmak yerinde olacaktır.

2-3 yaşları arasındaki çocuklar için hep resim olan hiç metne yer vermeyen kitap, çocuğun çevresinde gözüyle tanıdığı eşyayı oyuncakları, hayvanları, içeren kitaplar, sağlam yapılı olmalıdır.

3-5 yaşlar için: Resimle ve konular basit fakat bir öykünün özelliklerini taşıyabilir. Metin kısa olmalı resimlemeye çok yer verilmeli. Ciltleme sağlam olmalıdır.

Resimlendirme: Ressam, çocuk gözü ile resme bakabilmeli ve çocuğa kitabı sevdirebilmelidir. Başarılı bir çocuk kitabı sevme ile olacaktır. Resimler hareket ve çeşitlilik unsuru taşımalıdır. Ayrıntılar bütünü tamamlamalı resimde mizah ögesi yaş düzetine uygun olmalıdır. Karikatür biçimi çizimlerle yapılan bu yaştaki çocuklar kavrayamazlar. (Çocuk kitapları sorunu Dr. Enise Kantemir)

İllüstrasyonun hazırlanış sürecinde bütünlük ve birlik ilkesi önde gelir. Süreklilik taşımalıdır. Kullanılan illüstrasyonlar da çocuğun psikolojisine uygun pedagojik kurallara bağlı çizim özelliklerine raslanması gerektiği belirtilmiştir. Soyut kavramlardan somuta doğru geçiş özelliği göstermelidir.

Çocuk, dünyaya geldiği andan itibaren çevresiyle girdiği etkileşim sonucunda bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal yönlerden hızlı bir gelişim içine girer. 0-6 yaş bu gelişimin en hızlı olduğu, kişiliğin temellerinin atıldığı ve

çocuğun yakın çevresinden en çok etkilendiği, her türlü öğrenmeye açık olduğu bir dönem olup, insan hayatındaki kritik dönemleri içerir. Bu dönemde yaşantı zenginliği ve çevre uyarıcıları çocuklar açısından çok önemlidir. Bu nedenle de 0-6 yaş döneminde çağdaş ve bilimsel okul öncesi eğitim kurumunun önemi büyüktür (Zembat ve Unutkan, 2001, s.7).

Çocuklarda oluşması istenilen nitelikler, küçük yaşlarda başlayan sistemli bir eğitimle sağlanabilir. Okul öncesi dönem, çocuğun yaşamının temelidir. Çocuğun eğitimi ailede başlar, yakın çevre, okul ve iş yaşamı ile devam eder. Çocuğun kazandığı davranışlar, beceriler onun hayatının şekillenmesini sağlar (Zembat ve Unutkan, 2001, s.5).

Çocukların gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri göz önüne alan, sağlıklı bir biçimde fiziksel, duygusal, dil, sosyal ve zihinsel yönden gelişimlerini sağlayan, olumlu kişilik temellerinin atıldığı, yaratıcı yönlerinin ortaya çıkarıldığı, çocukların kendilerine güven duymalarının sağlandığı, ebeveyn ve eğitimcilerin etkin olduğu kaliteli bir okul öncesi eğitim programına katılan çocukların diğer çocuklara kıyasla gelecekte okul başarıları daha yüksek, sosyal ve duygusal, sözel, zihinsel ve fiziksel gelişim açısından daha yetkin olduklarını araştırmalar göstermiştir (Çocuk Gelişim, 2008).

Görme, konuşmadan önce gelişir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir. Nitekim çocuk gelişiminde görme ile öğrenme arasında çok yakın bir bağ kurulur. Okul öncesi dönem, çocuğun görsel gelişimi açısından önemli bir süreçtir. Okul öncesi dönem çocuğu henüz okuma yazma bilmediği için kitaptaki resimlerin çocuğun zihninde anlam yaratabilecek kadar somut ancak hayallerini besleyecek kadar kışkırtıcı ve heyecan verici olması gerekir. Resimli kitaplar çocuğun yaşamının ilk ve en fazla etkilenebildiği yıllarında önemli bir yer tutar. İyi bir biçimde hazırlanmış resimli kitaplar, çocuğun zihin ve duygularını uyararak estetik değerleri kazanmasında etkili olacaktır. Çocuklara kitap okumaya başlamak için hiçbir zaman çok erken değildir. Çok küçük aylardaki bebeklere gösterilen resimli kitaplar ve okunanların güzel, düşsel ve sihirli dünyasının çocuklara neler kazandırabileceği açıkça gözlenebilir Toplumun temelleri; küçük yaşlarda tutku haline gelmiş kitap okuma alışkanlığı ile sağlamlaştırabilir (Öncül, 1989, s.6; Tuğrul ve Feyman, 2006, s.387; Tür ve Turla, 1999, s.13).

Çocuklara yönelik hazırlanmış birçok kitap bulunmaktadır. Okul öncesi dönemde kitap, konusundan daha önce içindeki illüstrasyonlarla çocuğun dikkatini çekmektedir. Çocuk, aktif bir okuyucu olarak değil dinleyici olarak kitapla iletişimini sağlamaktadır. Bu dönemde çocuğun kitapla birebir ilişkisi görsel bir dille yani illüstrasyon aracılığıyla sağlanmaktadır. Çocuk dinlediklerini illüstrasyonla bağdaştırmaktadır. İyi hazırlanmış bir illüstrasyon çocuğun anlamasını kolaylaştırarak, kitaba olan ilgisini arttırmaktadır. Yoğun bir biçimde illüstrasyona yer verilen edebiyat türlerinden birisi masaldır. Dilidüzgün'ün (2004, s.24) Gökşen'den (1985, ss.62,63) aktardığına göre masallar özellikle okul öncesi dönemde ve ilköğretimde çocukların ilgisini büyük ölçüde çekmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde masal kitapları çocuğun yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Masalın gizemli havası, serüven dolu fantastik olaylar içermesi, çoğunlukla iyilerin kazanıp kötülerin yenilgiye uğratılması çocuk için masalları ilginç kılar. Başka bir deyişle; masal, çocuğun dünyasına yakın bir dünya sunar. Okul öncesi dönemde, masal kitaplarındaki illüstrasyonlar çocuğun görsel birikiminin oluşmasında etkili olmaktadır. İyi illüstrasyonlara sahip bir kitap çocuğun hayal gücünün gelişmesini destekler ve çocuğu ilk kez resim sanatı ile karşılaştırır. Bu yüzden resimlerin kaliteli ve sanat değeri taşıyor olması son derece önemlidir (Çılgın, 2007, s.90).

Bu nedenle çocuğun sıklıkla iletişim içerisinde bulunduğu masal kitaplardaki illüstrasyonların niteliklerine dikkat etmek gerekmektedir. Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocuğunun gelişim özellikleri doğrultusunda anaokullarında kullanılan masal kitaplarındaki illüstrasyonların uygunluğu uzman görüşleri doğrultusunda ortaya konulmaya çalışılmıştır. Okul öncesi dönem, çocuğun doğumundan ilköğretime girişine, yaklaşık olarak altı yaşa kadar olan yaşam süresini içine almaktadır. Bu dönem 0-6 yaş (0-72 ay) dönemini kapsamaktadır. 0-6 yaş arası kapsayan okul öncesi yıllar; çocuğun kişiliğinin oluşumu, temel bilgi, beceri ve alışkanlıklarının ve tutumların kazanılması ve geliştirilmesinde en önemli yıllardır. Bu dönemde çocuğa değişik uygulamalarla verilebilecek temel bilgi, bilgi ve alışkanlıklar kısaca davranış örnekleri onların kişilik gelişimini ve ileri yıllardaki öğrenim yaşamını etkileyecektir. Çocuğun okul önceki dönemdeki eğitimi tesadüflere bırakılmamalı, ciddi bir şekilde ele alınmalı ve bilimsel yollarla eğitilmeleri sağlanmalıdır (Başal, 1998, ss.3,4).

Başal'ın (1998, s.3) Oğuzkan ve Oral'dan (1983) aktardığına göre okul öncesi eğitimi, doğumdan ilköğretime kadar olan çocukluk yıllarını içine alan; bu yaş çocuklarının bireysel özelliklerine ve gelişimsel düzeylerine uygun, zengin- uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların tüm gelişimlerini toplumun özellikleri ve kültürel değerleri doğrultusunda, en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim sürecidir. İlk bir yılda çocuğun uyku, temizlik gibi temel yaşam faaliyetlerinin belirli bir düzene girmesi söz konusudur. Bunu izleyen yıllarda ise bu yaşamsal faaliyetlerin karşılanması ile ilgili alışkanlıklar kazanılır. Başlangıçta dış dünyayı annesine göre algılayan bebek giderek kendi bedenini annesininken ayırmayı başarabilir. Birinci yaşın sonunda yürüme, ikinci yaşta konuşma yeteneği işlevsel hale gelir ve böylece çocuk, yaşamı başkalarına bağımlı, her türlü ihtiyaç çevresindekiler tarafından karşılanan bir canlıdan çevresi ile ilgili, kendisine ilgi ve sevgi gösterilmesini bekleyen, giderek kendisine ait işleri başarma konusunda gelişme kaydeden bir çocuğa dönüşür. Beş-altı yaşlarında ise artık başkalarının farkında olan, yetişkinlerle olduğu kadar yaşlıları ile bir arada olmaktan hoşlanan bir bireydir (Aral, Kandır ve Yaşar, 2002, s.52).

Bu dönem çocuklarıyla ilgili olarak daha çok görselliği, işitselliği öne çıkaran dil çalışmaları yapılabilir; çocuklara resimli kitaplar, dayanıklı oyuncaklar verilerek, ninniler, masallar dinletilerek duyuşsal ve bilişsel dünyaları beslenebilir (Güleryüz,2003, s.8).

Okul öncesi eğitimi veren kurumların en önemli etkilerinden biri çocukları duyuşsal ve sosyal açıdan gelişimlerine olanak sağlamak ve onları doyuma ulaştırıcı koşulları yaratmaktır.

Edebiyat, dil ile sanatın birleşmesinden doğmuş söz ve yazı sanatıdır. Dil ise, hem düşünce transferi sistemi olmakta hem de edebiyatın aracı olmaktadır. Dolayısıyla dil ve edebiyat birbirinden ayrılamaz. Edebiyat dilde kökleşmiştir ve dil edebiyata dönüşmektedir. Dilin zenginliği ve inceliği konuşma dilinde değil, onun edebiyatında görülmektedir. Dil, edebî zevkle işlendiğinde güzelleşmekte, resimlerle zenginleşip, somut hâle gelmektedir. Dil ve edebiyat, insanların deneyimlerini birbirlerine aktarmaya yaradığından, yetişkinlerin de bu gerçeği çocuğun dil kabiliyetini artırmasında kullanmaları gerekmektedir. Çocukların daha iyi öğrenmeleri, onlara kitap okumakla gerçekleşmektedir. Çünkü kitaplar çocukların zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Çocuk edebiyatı; ders kitapları ve oyun kitapları dışında kalan edebi eserlerden oluşmaktadır. Bu eserler

okul öncesi dönemde resme yazı kadar ya da yazıdan daha fazla yer ayırdıklarından “resimli kitap” adını almaktadırlar. Kitapla karşılaşma önce sadece resimle olmakta daha sonra resim-sözcük, resim-cümle, resim cümleler, resim-öykü, az resim-çok metin ve nihayet resimsiz metinlere doğru bir gelişme süreci izlenmektedir. Resimli kitaplar, okul öncesi dönemde dil gelişimini destekler, çocuğun kendisini tanımasına, sosyalleşmesine yardımcı olur, bilgi ve haz verip yalnızlığı azaltırlar (Gönen, 2005).

Çocuk zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimini tamamlamak isteyen bir bireydir. Bu nedenle çocuk kitaplarının hazırlanmasında, çocuğun kişiliğinin, içinde bulunduğu büyüme olgusunun ve gelişiminin çeşitli evrelerinin sürekli olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bir kitabın çocuğun ilgisini çekmesi için, o kitabın bazı gereksinmelere yanıt vermesi gerekmektedir (Yavuzer, 2000, ss.201, 202).

Öncelikle kitabın çocuğa hitap etmesi, onu tatmin etmesi, çocuğun algılayış seviyesine uygun olması gibi bazı vasıfların bulunması gerekmektedir. Çocuk okuduğu bir kitabın kahramanı ile kendisini özdeşleştirir, böyle bir kitabı sıkılmadan kısa zamanda bitirir.

Çocuklara yönelik eserler, onların ilgiye isteklerine uygun olacak, onları eğitecek, iyiye, güzele, doğruya yöneltecek şekilde hazırlanmalı, yayımlanmış çocuk kitaplarında da bu ve benzeri özellikler aranmalıdır (Demirdöğen, 2003, ss. 1, 2). Her tür kitap çocuğun ilgisini çeker. Küçük yaştan itibaren çocuğa kitap okuyarak aralarındaki ilişkinin başlaması sağlanabilir (Yavuzer, 1998, s.241).

Okul öncesi dönem çocuk edebiyatının genel hedefleri şu şekilde sıralanabilir;

- Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak (güven, sevgi, sevilme, sevmek, öğrenme, bir gruba ait olma, oyun, değişiklik ve estetiklik gibi ruhsal ihtiyaçlar)
- Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları göz önüne almak
- Çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişimlerine katkıda bulunmak
- Çocuğun algı gelişimini desteklemek (görsel, işitsel, dokunsal algı)
- Sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek
- Çocuğun zihinsel gelişimini katkıda bulunurken kavram gelişimini desteklemek
- Çocuğa ilk kitap sevgisini aşılacak
- Çocuğa ilk edebi ve estetik değerleri vermek

- Çocukların gelişmekte olan iç ve dış dünyalarına katkıda bulunmak
- Çocukları yaşam gerçeklerine hazırlamak
- Çocukların yaratıcı güçlerini, harekete geçirmek
- Dinleme yeteneğini geliştirmek
- Eleştiri yeteneğini geliştirmek
- Kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretebilmek
- İyi çocuk kitabı kavramını verilen uygun örneklerle kazandırmak
- Çocuk kitaplarının türlerini tanıtmak
- Çocuklara uygun fiziksel özelliklerde kitaplar sunmak
- Hikaye ve masalları, kitap, renkli resimler, kukla, gölge oyunu, pandomim, çubuk figürler sembolleri gibi yöntemlerle anlatabilmek
- Çocuklara uygulanan eğitim programlarını destekleyici özelliklere sahip kitaplar verebilmek (Edebiyat blogspot, 2008).

Erken dönemde yaş, gelişim ve ilgisine uygun edebiyat türleri ile karşılaşan çocuğun dil ve zihinsel gelişimi, duygusal ve sosyal gelişimini olumlu yönde etkilenir (Tür ve Turla, 1999, s.14).

Kitabın dil gelişimine yardımcı olabilmesi için; çocuklara bol resimli kitap okunmalı, çocuk kitaptaki resimleri anlatmaya, kitapla ilgili olarak sorulan soruları cevaplamaya, yarım bırakılan cümleyi tamamlamaya, yarım bırakılan kitabı anlatmaya, daha sonra da kitabı kendi cümleleriyle özetlemeye teşvik edilmelidir. Bunlar, edebiyatın çocukların dil gelişimini güdüleyip, uyaran yollarıdır (Gönen, 2005).Tür ve Turla (1999, s.14) (Tür ve Canbolat, 1985; Alpöge, 1991, Hetnerington ve Parke, 1993; Alpay, 1995; Bee, 1995; Senemoğlu, 1997; Alpay, 1998) görüşüne katıldığını belirterek edebiyatın çocuğun dil ve zihinsel gelişimine katkısı şu şekilde belirtmişlerdir.

- Dinleme, taklit etme ve dil ile ilgili alıştırmalar yapmasını sağlar.
- Kelime haznesini geliştirir.
- Sıfatları, zamirleri, çoğulları, olumlu ve olumsuz ifadeleri doğru ve yerinde kullanmayı öğrenir.
- Hayal gücünü geliştirir. Hayal gücünü kullanarak kendi ürününü oluşturma hazzını verir (Yaratıcı düşünme).
- Gördüğü şekilleri algılamayı öğrenir.
- Belleğini geliştirir.

- Dikkatini yoğunlaştırma ve dinleme sabrını kazandırır.
- Kavramları kitap yoluyla öğrenmek daha kolaylaşır. Zıt ilişkileri, renk, say, şekil, mekan vb. gibi kavramları görsel olarak kitap yoluyla desteklemek mümkündür.
- Okuma ilgisini uyandırır.
- Okuma-yazmada en büyük adım olan, anadilini iyi kullanabilme becerisini arttırır. Okul öncesi dönemde yazı dili ile ilişki kurulur. Resimden yazıya geçiş yapmak kolaylaşır.
- Kitap öğrenmeyi sağlamada ilk yıllarda çok önemli olan somut nesnelere çalışmayı sağlar. Çocuk için soyut olan duyduğu sözcükler, kitapta gördüğü resimler ile somut hale getirilmiş olur.
- Çocuk kitaplarındaki tema ve resimlemeler onun tanıdığı, gördüğü nesne ve olaylardan yola çıkarak hazırlandığında öğrenmede önemli olan yakından uzağa ilkesi kitaplar yolu ile pekiştirilmiş olur.

Çocuğun duygusal gelişiminde olsun, genel anlamda eğitimde olsun, “sevgi”, “şefkat” ve “güven” sözcüklerinin yeri ve önemi büyüktür. İşte bu nedenle çocuklar, kendilerine sevgi ve güven ileten kitaplara büyük ilgi ve gereksinime duyarlar. Ancak çocuk kitabı yazarken, sadece bu gereksinimi göz önünde tutmak son derece hatalı ve yetersizdir. Yazarlar, bir takım gerçekçi konuları işlemenin yanında, yer yer çocuğa olumsuz yanlar üzerine eğilmek ve onlar üzerinde düşünme olanağı da vermelidirler. Bütün bunlar yazar tarafından dengeli bir biçimde gerçekleştirilmeli, kitabın aynı zamanda çocuğun eğlenme gereksinimi de karşılamak zorunda olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. (Yavuzer,2000, s.202)

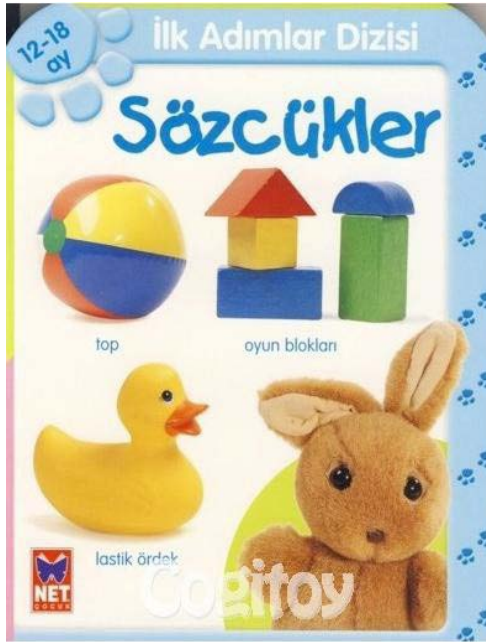
- Dinlediği hikayelerdeki kahramanlarla duygusal olarak özdeşim kuran çocuk başkalarının da aynı duyguları yaşadığını görür, duygu paylaşımı sağlanır ve kendisini yalnız hissetmez. Benmerkezcilikten kurtularak onun dünyayı başkalarının açısından da görmesi sağlanır.
- Duyguların doğallığını keşfeder.
- Kitap ile birlikte olmanın mutluluğunu yaşar.
- Yaşadığı ve yaşayacağı duygusal olaylarda nasıl davranacağına daha önce okunan hikayelerle hazırlık yapmış olur.
- İfadesi zor ve çocuk için soyut olan duyguların, okunan hikayeler yolu ile daha anlaşılır ve somut olması sağlanır.

- Yetişkin ile birlikte okunduğunda onun ile değerli ve hoş bir zaman geçirmenin yanında onunla olan ilişkiyi kuvvetlendirir.

Resimli kitap ve dergiler okul öncesi dönemde dil gelişimini desteklediği gibi, çocuğun kendisini tanımasına, kendisini bulmasına olanak sağlar, toplumsallaşmasına yardımcı olur; yalnızlığı kimsesizliği azaltır, sanatsal ve kültürel deneyimler kazandırır.

İnsan yaşamında 0-2 yaş arası bebeklik, 2-1-4 yaş arası da çocukluk dönemi olarak adlandırılabilir. Bir çocuğun 2 - 6 yaş arası dönemine "İlk çocukluk çağı", 6-14 yaş dönemine de "Son çocukluk çağı" denilebilir (Kıbrıs, 2000, s.19).

İlk çocukluk çağı, 2-6 yaş arası dönemidir. Çocuğun bu dönemi aile ortamında geçer çocuk bu dönemde anadilini annesinden, ailesinden ve çevresinden öğrenir. Bu öğrenme farkına varmadan bilinçaltı işlemlerle gerçekleşir. Çocuk bu dönemde duygu ve düşüncelerini anlatabilmeyi becerir. 0-3 yaş arası çocuklara uygulama ve becerilerini geliştirecek tavsiye edilen kitaplar.

Şekil 2.1 ilk adımlar dizisi (<http://tr.joker.com.tr>)

Çocuğun ileriki yaşlarda okumaya karşı ilgi duyması ve okuma alışkanlığının oluşması için oyun çağındaki çocuğun yaşamında da kitabın önce bir oyuncak, sonra da yönlendirici bir araç olarak önemli bir yeri vardır. Çocuk bir yaşını geçtiğinde özellikle renkli oyuncaqlara ilgi duymaya başlar tanıdığı ama adını doğru düzgün söyleyemediği varlıkların resimlerini görünce onlarla ilgili bir

şeyler anlatmaya başlar. Bu nedenle bu yaşlarda bile çocuğa onun dünyasıyla ilgili resimli kitaplar sunulmalı, yetişkinler bu resimleri onun diliyle yorumlamalıdır. Böylece çocuk yaşamı ve doğayı tanımaya başlayacak, giderek kişiliğini kazanacak ve bundan gurur duyacaktır (Görgü, 2006, s.540).

Çocuk, yetişkinlik dönemine kadar geçirdiği gelişme süreci içinde kendini sürekli olarak büyüklerin kurmuş olduğu dünyaya uyarlamaya çalışır. Gereksinimlerinin tam olarak karşılanması, büyüklerin dünyasına girmesini kolaylaştırır. Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde kitapla ilişki farklı biçimlerde, farklı amaçlarla ve farklı yollarla oluşur.

Çocuğu çok küçük yaşlardan başlayarak kitapla tanıştırmak gerekir. Kitap, çocuğun dünyasının bir parçası olmalıdır. Okul öncesi dönemde kitaplar, çocuk için okuma materyalinden daha çok görsel öğeler içeren bir oyuncak gibidir. Çocuğun görsel birikiminin sağlıklı bir şekilde oluşabilmesi için; çocuğun gelişim özelliklerine uygun, dikkat çekici renkler kullanılarak oluşturulmuş, kolay anlaşılır, çocuğun ilgisini çekecek biçimde uygulanmış illüstrasyonların kullanıldığı kitaplar tercih edilmelidir. Tür ve Turla'nın (1999, s.12) Alpay ve Anghegger (1975) ve Çolakoğlu'dan (1998) alıntısına göre okul öncesi dönemde kitap pek çok yönden ilk bakışta daha ilgi çekici, rengarenk ve hareketli oyuncaklarla rekabet etmek durumundadır. Kitap bu dönemde; oyuncak kadar estetik, çocuğu oyuncaklarından ayırabilecek kadar ilgi çekici olmak zorundadır. Daha büyük yaş gruplarındaki çocuklar için olan kitaplar, çocuk artık okuma bildiği için; adıyla, konusuyla ilgi çekebilir. Ancak okul öncesi dönemde bu mümkün değildir. Bu nedenle bu yaşlar kitap açısından çok özel bir dönemdir. Çılgın'nın (2007, s.78) belirttiğine göre okul öncesi dönem çocuklarına yönelik yayınlar mutlaka resimli olmalıdır. Resimlerin mutlaka renkli olmaları gerekmez. İyi çizilmiş olmak kaydıyla siyah beyaz bir resim bile çocuğa estetik zevk verebilir. Renkli resimlerde renklerin doğru kullanılmış olması önemlidir.

Okul öncesinde çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanmış iyi nitelikli kitaplar onun somut düşünme biçiminden soyut düşünmeye doğru geçişine, gerçekle hayaller arasında ilişkiler kurmasına yardım eder. Okul öncesi dönemde okuma gelişimi sürecinde, görsel ayırma becerisinde gözlemlenen gelişmeler de son derece önemlidir. Bu beceriye sahip olan bir çocuk, kitaplara, işaretlere ve başlıklara ilgi gösterir; nesnelere ve basit sembolik şekillerdeki

benzerlikleri ve farklılıkları algılar; ana-ara renkleri tanır; konum ve yön (aşağı-yukarı, sağ-sol, üst- alt) belirlemelerini yapar; okurken ihtiyaç duyacağı görsel yönleri (soldan sağa, önden arkaya) bilir; sembolik formları ayırt eder. Bu beceriler onun, harfleri öğrenebileceği ve onları kelimeler olarak gruplar halinde algılayabileceği düzeye getirmeye yardımcı olacaktır. Benzer şekilde, okul öncesi dönemde okuma gelişimi üzerinde etkili olan işitsel ayırma becerisine sahip olan bir çocuk, harf ve kelimelerin söylenişlerini kavrar; kelimelerin başlangıç ve bitişlerindeki ses farklılıklarını ayırt eder; kelimelerin söylenişlerine ilişkin oyunlardan hoşlanır; kendisine okunan şiirleri ve hikayeleri dinlemekten zevk duyar (Oktay ve Kerem, s.3).

Okul öncesi çocuğu, okuma yazma bilmediği halde, kitabında yazı bulunmasını ister. Yazı daima ilgisini çeker ve harflere karşı göz alışkanlığını da geliştirir. Resimler büyüktür ve daha çok hayvanlar ile ve diğer çocuklarla ilgilidir. Resimlerin bol ve büyük oluşu, çocuğun hayal gücünü artırır (Sarı, 2006, s.123). Okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanmış kitaplarda resimleme çok önemli bir yer tutar.

Şekil 2.2 Çiftlik Hayvanlarıyla ilgili Bir Resimli Kitap (Orjinalden Fotograf Çekimi)

Henüz okumayı bilmeyen çocuk için kitaptaki basit bir hikaye ya da masal ardı ardına gelen resimlerle, hem metin hem de resim yoluyla çocuğa anlatılır. Hatta bazen hiç metin olmayabilir ya da resme ait tek bir sözcük olabilir. Kitapta olay bütünlüğünü veren metin olması halinde, resimle metin birbirini tamamlayıcı durumundadır (Tür ve Turla, 1999, s.29).

Çocuk, kişiliğinin gelişmesinde bir modelle kendisini özdeşleştirir. Bu model başlangıçta, anne baba ve yakın akrabayken, yerini zamanla arkadaşına, film ve kitap kahramanlarına bırakır. Bu bakımdan, kitap kahramanların ahlaki ve sosyal açıdan sağlıklı olması, çocuğun kendisini kötü bir modelle özdeşleştirmesine neden olur. Buda, çocuk yazarlarının yükledikleri görevin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Yavuzer, 2000, s.203).

Okul öncesi çocukları, özellikle 4 ve 5 yaşındaki çocuklar daha çok kahramanları çocuk ve hayvan olan öykülerden hoşlanırlar. Bu çağın sonuna doğru ise kendilerine masal yada öykü okunmasından hoşlanırlar. Bu masal ve öyküler bol resimli olmalıdır. Bu dönemi olumlu olarak yaşayan çocuklarda kitaba ve okumaya karşı derin bir ilgi doğar (Görgü, 2006, s.540).

Masalı diğer yazı türlerinden ayıran sadece bu özelliği değildir. Masalda olayın geçtiği yer ve zaman bilinmez. Masalda genelde yer ve zaman, uzak ülkelerden birinde, yıllar önce ve Kaf dağının ötesinde gibi verilir. Masallardaki olaylar çoğu kez padişah, prens, prenses, dev, cüce, peri kızı, cin, gibi kahramanlarla gelişir. Olaylar bu kahramanlarla ve sihirler ya da büyülerle ya da mucizevi olaylarla şekillenirler. Olay kahramanlarının değişmez belli özellikleri vardır. Prensesler güzeldir, prensler yakışıklıdır, üvey anneler kötüdür, ejderhalar ve devler korkutucudur. Kahramanlar bu özellikleri ile zaman zaman üstünlüklerini rekabet ya da yok etme biçiminde verirler. Ayrıca masallarda yanlış yargıların ve korku unsurlarının da olmamasına dikkat edilmelidir (Tür ve Turla,1999, s.56).

Olağanüstü olaylar masala özgüdür. Ancak küçük çocuklar bu olaylarda neden ve nasıl sorularını sormakta ve cevabını bulmakta zorlanmaktadırlar. Çünkü çocuklar hayal dünyaları geniş olsa da daha gerçekçi düşünmektedirler. Birtakım soruları cevapsız kalmakta ya da korkutan olaylar bazı çocuklar için yıpratıcı olmaktadır. (Tür ve Turla,1999, s.56). Okul öncesi çocuğu, gerçek ile fantezi ve yapmacık arasındaki farkın ne olduğunu açık bir şekilde bilemez. O, kurduğu hayalleri, canlandırdığı öyküleri gerçek olarak algılar. Rüneyı gerçekten ayırt

edemez. Bu nedenle “öcü” türünde çevreden yapılan korkutucu uyarıları gerçek olarak değerlendirir (Yavuzer, 2004, s.60).

Bu evre çocuğuna yönelik hazırlanmış kitaplardaki kahramanların çocuğun algılamada zorlanacağı olağandışı özellikler göstermemesine dikkat edilmelidir. Çocuklar ancak altı yaştan sonra bu soruların cevabını masala özgü olara değerlendirirler. İlköğretimde okumayı öğrenen çocuklar, klasik çocuk masalları olarak da adlandırılan bu masalları dinlemekten ve okumaktan hoşlanırlar. İlköğretim yıllarında masalların inandırıcılığına ilişkin bir yargılamaya gitmeden zengin bir hayal dünyası ile masalı karşılarlar (Tür ve Turla, 1999, s.56).

Masalların çocuk eğitiminde önemli bir yere sahip olduğu, okuma, dinleme eğitimlerini geliştirdiği, onları iyiye, güzele, doğru davranışlara, hoşgörüyeye yönlendirdiği düşünülmektedir. Çocuğa anadilini ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini ilk aşıl原因an masaldır (Arıcı, 2001, s.2). Çocukluk çağının uzun ve bitmeyen hikayesi masaldır. Masal, çocuğun yaşadığı karmaşayı çözen, tılsımlı bir anahtardır. Rüya ile hayallerin yoğurduğu masal çocuk için daha çok yaşanacak olaylar yumağıdır. Masal çocuğu eğlendirirken eğitir, güzellik duygusunu geliştirir. Çocuk masalda kendini bulur. Masalla kolayca özdeşleşir. Masalı yaşar. Masal kahramanlarını kendine yakın hisseder. Kendisini masaldaki serüvene katmaktan hoşlanır. Çocuk için masal hayaller dünyasında oynanan oyundan farksızdır. Büyüme ve gelişme çağındaki çocukların özlemleri yoğun bir biçimde masalarda yer alır. Masal bu yüzden çocuğa yakındır. Çocuk ve masal, çocuk dünyasının özeti gibidir (Şirin, 1994, ss.113,115).

İllüstrasyonun sözcük anlamı “resimlemedir. Bir konunun, bir metnin açıklanması, yorumlanması amacıyla yapılır (Sürmeli, 2004, s.24). Görsel iletişimin hemen hemen bütün alanlarında kullanılan illüstrasyon farklı dil, ırk ve kültürden insanların herhangi bir açıklamaya ihtiyaç duymadan anlam çıkarabileceği bir görsel dildir (Keş, 2001, s.29).

“Kitap resmi” olarak da bilinir. Tezhip ve kitap bezemeden farklı olarak yazılı bir metnin anlamını genişletmek, ona açıklık getirmek ya da metni daha ilginç kılmak için kullanılan resim ya da oyma, mühendislik ve mimarlık dallarında tasarımları açıklamada kullanılan ve sanat değeri taşıyan çizimler de illüstrasyon kapsamına girer. İllüstrasyonun tanımını bu örneklerle çoğaltmak

mümkündür. Resimleme anlamına gelen illüstrasyondan genellikle konunun anlatılması amaçlandığından, en büyük özelliklerinden biri de işlevselliğidir. Konu ağır basmaktadır. Sanatçı tasarım ve teknikte sınırsız özgürlüğe sahiptir. Fakat konuda anlatım sınırlılığını da aklından çıkarmamalıdır (Tanır, 2001, ss.31-32).

Fotoğraf ve illüstrasyon bir kitabın görsel unsurlarıdır. Kitap tasarımının en belirgin özelliği, görsel unsurların düzenlenmiş biçimidir. Fotoğraf ve illüstrasyonun birincil işlevi, metinde sözü edilen bir olguyu görselleştirmesidir. Boyut, biçim ya da üslup Bebeklik döneminde çocuklar için kitap sayfasında tek bir resim vardır. Bu resim ayrıntılardan arındırılmış olmalıdır. Resme ait tek bir sözcük vardır hatta hiç olmayabilir. Resimler çocuğun yakın çevresindeki insan, hayvan, yiyecekler, oyuncaklar, giysiler vb. örneklerden verilebilir. Burada yakın çevresi ve olası tanyabileceklerine önce yer vermek çok önemlidir (Tür ve Turla, 1999, s.29).

İki-üç yaştan itibaren kitapta kısa bir metin vardır ve resimlerle açıklayıcı bir biçimde verilmesi, kitabın çocuğa okunması ile görsel ve işitsel bağlantının kurulmasını kolaylaştırır. Çocuk metinde sözü edilen ya metni destekleyen önemli öğeleri mutlaka resimde görebilmelidir. Resimlerde kullanılan çizgilerin yuvarlak ve sevimli olması kitabı daha ilgi çekici hale getirmektedir. Sert ve keskin çizgilerin kullanılması resim bütünlüğünü olumsuz etkileyebilir. Yumuşak ve yuvarlak hatlar çocuğun kendi resimlerinde de, doğasında da gözlenebilir. Her ne kadar kitap çizerinin çizgilerinde özgür olması çok daha iyi sonuç verirse de, çocuğun gözüyle olaya bakabilen çizerin resimlerinde yuvarlaklığı, yumuşaklığı da görmek mümkündür. Resimlerde olayda var olan hareketliliğin çizgilerle ifade edilmesi resim-metin ilişkisinin kurulmasını kolaylaştırır. Hareketsiz adeta bir fotoğraf görünümündeki resimler ya da olaydaki hareketi, canlılığı ifade etmeyen resimler küçük çocuklar için uygun değildir. Okul öncesinde çocuk kitap resimlerine bakarken kendi çevresinden bir şeyler görmek arayışındadır (Tür ve Turla, 1999, s.30)

Resimlerde hayal öğelerine yer verilmesi çocuğun hayal gücünü zenginleştirir. Hayal öğeleri, fanteziler çizgilerle somutlaştırılmalıdır. Böylece çocuk hayalle gerçek arasındaki ilişkiyi daha kolay kurabilmektedir. Resimlerde ne kadar ayrıntıya yer verileceği de önemlidir. Çocuğun metinde gelişen olayla kolay ilişki kurmasına yardım edecek oranda basit ve sade bir resimleme olmalıdır. Olayda sözü geçen bir ayrıntı var ise resimde mutlaka olmalıdır. Diğer taraftan olayda önemli bir yeri olmayan ya da gereksiz ayrıntılar çocuğun

dikkatini dağıtır ve resim-metin ilişkisini kurmasını zorlaştırır (Tür ve Turla, 1999, s.31)

İllüstrasyonlarda bulunan karakterlerin ifade edilme şekli de doğru olmalıdır. Karakteristik özellikleri doğru resmedilmelidir. Önemli karakterler ya da öğelere daha çok yer verilerek ön planda tutulmalıdır. Resimlemede renklerin kullanımı da üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir. Her ne kadar resimlemede çizgilerin anlatım gücü önemli ise de renkli resimler çocuklar için ilgi çekici olmaktadır. Birçok rengin bir arada kullanımında renkler arası uyum ve bütünlüğün sağlanmış olması çok önemlidir. Renkler çizgi gücünden ön plan çıkmamalı renk ve çizginin kullanımı bir bütün oluşturmalıdır (Tür ve Turla, 1999,s.33).

Renk seçimi yapılırken, metni destekleyici olmasına ve tasvirlerle uyumuna dikkat edilmelidir. Çocuğun gelişim sürecinde önemli bir yeri olan 0-6 yaş döneminde çocuğa sunulan her materyalin dikkatli bir biçimde seçilmesi gerekmektedir. Masal kitapları bu dönemde hem dil ve anlatımıyla hem de görsel öğeleriyle çocuğun yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Okul öncesi dönem, çocuğun estetik beğenisinin temellerinin atıldığı ve görsel birikiminin oluşmaya başladığı bir dönemdir. Bu nedenle masal kitaplarında bulunan illüstrasyonlar, iyi bir şekilde hazırlanmış ve çocuğun gelişim özelliklerine hitap eden özellikte olmalıdır. Bu bağlamda masal kitaplarındaki illüstrasyonların incelenmesi gerekli görülmüştür. Araştırma bu gereksinimden doğmuştur.

Renkler çizgi gücünden ön plana çıkmamalı renk ve çizginin kullanımı bir bütün oluşturmalıdır. Canlı renkler fon ile uyumlu olmalı dikkat dağıtmamalıdır. Şirin (1994, s.153) ise genel olarak canlı ve parlak renklerin çocukların ilgisini çektiğini belirtmiştir.

- İllüstrasyonların biçimsel özelliklerine ilişkin genel olarak; illüstrasyonlarda vurgunun yerinde kullanımı, illüstrasyonların biçimlerinin birbiriyle uyumluluğu ve illüstrasyon boyutlarının işlevsellik bakımından yeterliliği açısından uygun bulunurken, kitabın kapağındaki illüstrasyonun dikkat çekiciliği, İllüstrasyonlarda karakterlerin hareketlerinin (jest, mimik, duygu vs.) doğru yansıtılması, illüstrasyonlardaki öğelerin renklerinin gerçeğe uygun kullanımı, illüstrasyonlarda figürlerin mekan ile ilişkisinin kurulması ve illüstrasyonlardaki öğeler arasındaki oran-orantı ilişkisinin doğru resmedilmesi açısından kısmen uygun bulunmuştur.

İllüstrasyon ve metin ilişkisine yönelik genel olarak; kitabın kapağındaki illüstrasyonun metni yansıtabilmesi, illüstrasyonların metnin içeriğiyle uyumluluğu ve illüstrasyonlarda kullanılan renklerin metne uygun seçilmesi açısından kısmen uygun bulunmuştur.

- İllüstrasyon ve çocuk ilişkisine yönelik genel olarak; illüstrasyonlarda kullanılan renklerin çocuğun ilgisini çekecek şekilde kullanılması ve illüstrasyonların çocuğun yaş seviyesine uygunluğu açısından kısmen uygun olduğu belirtilmiştir.

- Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda illüstrasyonlarda vurgunun yerinde kullanımı, illüstrasyonların biçemlerinin birbiriyle uyumluluğu ve illüstrasyon boyutlarının işlevsellik bakımından yeterliliği açısından uygun bulunmuştur.

- Kitabın kapağındaki illüstrasyonun dikkat çekiciliği, illüstrasyonlarda karakterlerin hareketlerinin (jest, mimik, duygu vs.) doğru yansıtılması, illüstrasyonlardaki öğelerin renklerinin gerçeğe uygun kullanımı, illüstrasyonlarda figürlerin mekan ile ilişkisinin kurulması, illüstrasyonlardaki öğeler arasındaki oran-orantı ilişkisinin doğru resmedilmesi, kitabın kapağındaki illüstrasyonun metni yansıtabilmesi, illüstrasyonların metnin içeriğiyle uyumluluğu, illüstrasyonlarda kullanılan renklerin metne uygun seçilmesi, illüstrasyonlarda kullanılan renklerin çocuğun ilgisini çekecek şekilde kullanılması ve illüstrasyonların çocuğun yaş seviyesine uygunluğu açısından kısmen uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu maddelere ilişkin genel olarak daha fazla dikkat edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

- Kitap hakkında ilk bilgiyi ve izlenimi veren kitap kapağındaki illüstrasyona daha fazla önem verilerek daha dikkat çekici özellikte hazırlanmasına özen gösterilmelidir.

- İllüstrasyonlarda karakterlerin hareketlerinin (jest, mimik, duygu vs.) doğru yansıtılması gerekmektedir.

- İllüstrasyonlardaki öğelerin renklerinin gerçeğe uygun kullanımına, illüstrasyonlarda figürlerin mekan ile ilişkisinin kurulmasına, illüstrasyonlardaki öğeler arasındaki oran-orantı ilişkisinin doğru resmedilmesine, kitabın kapağındaki illüstrasyonun metni yansıtabilmesine, illüstrasyonların metnin içeriğiyle uyumluluğuna, illüstrasyonlarda

kullanılan renklerin çocuğun ilgisini çekecek şekilde kullanılmasına ve illüstrasyonların çocuğun yaş seviyesine uygunluğuna daha fazla özen gösterilmelidir.

- Okul öncesi dönemine yönelik kitapları resimleyen illüstratörlerin hitap ettiği kitleyi iyi tanıyarak bu dönemin gelişim özelliklerini dikkate alarak çocuğa daha uygun illüstrasyonlar hazırlayabilirler.
- Okul öncesi eğitimi veren kurumlarda çalışan öğretmenler ve ebeveynler bu araştırmadan yararlanarak okul öncesi dönem çocuğuna uygun illüstrasyonları içeren kitapları seçebilirler.
- Masal kitaplarındaki illüstrasyonlara yönelik okul öncesi eğitimi veren kurumlardaki öğretmenlerin görüşlerini belirlemeye yönelik araştırmalar desenlenebilir.
- Masal kitaplarındaki illüstrasyonların niteliklerini ortaya koymaya yönelik farklı araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanılarak araştırmalar yapılabilir.
- Okul öncesi dönemden sonraki dönemlere yönelik masal kitaplarındaki illüstrasyonların niteliklerini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir. İllüstrasyonda karakterlerin hareketleri (jest, mimik, duygu vs.) doğru yansıtılmış mı?
- İllüstrasyondaki öğelerin renkleri gerçeğe uygun kullanılmış mı?
- İllüstrasyonda figürlerin mekan ile ilişkisi kurulmuş mu?
- İllüstrasyon öğeleri arasındaki oran-orantı ilişkisi doğru resmedilmiş mi?
- İllüstrasyonların biçimi birbirleriyle uyumlu mu?
- İllüstrasyonun boyutları işlevsellik bakımından yeterli mi?

2.1 İllüstrasyon ve Metin İlişkisi

- Kitabın kapağındaki illüstrasyon metni yansıtabiliyor mu?
- İllüstrasyon metnin içeriğiyle uyumlu mu?
- İllüstrasyonda kullanılan renkler metne uygun seçilmiş mi?

2.2 İllüstrasyon ve çocuk ilişkisi

- İllüstrasyonda kullanılan renkler çocuğun ilgisini çekecek şekilde kullanılmış mı?
- İllüstrasyon çocuğun yaş seviyesine uygun mu?

Çizgi

Çizgi iki nokta arasındaki en kısa iz olarak tanımlayabiliriz. Bunun yanı sıra sanatta çizgiyi hareketin sürekli olarak ta, gerek Hat ve Kaligrafi, gerek resim ve çizim sanatlarında çizgi, görülen nesnenin, düşüncedeki imgenin sanatçının duygusal ve yorumsal tepkisiyle bütünleşerek yüzey üstünde bıraktığı iz olarak ta tanımlayabiliriz.

Çizgi çok defa tasarda yer alan, bir ögedir. Çizgi için belirli bir uzunluk ve belirli bir genişlik kabul etmek be onu sınırlandırmak mümkün değildir. Genişliği ve uzunluğu ne olursa olsun, eğer bir şey çizgi etkisi yapıyor, çizgisel özellik gösterebiliyorsa; o şey, o tasar içinde bir çizgi rolü oynuyor demektir. Resim yapmanın ilk adımı çizgidir. Çizgi, bir düşündeki yazı dilini yakın ifade etme aracı olarakta görülür. Görsel anlatım ögesi olarak da çizgi, eni ile boyu, kalınlığı ile uzunluğu arasında göze karşılaştırma olanağı vermeyen, tek başına hacim etkisi göstermeyen ve bulunduğu yere göre, ince uzun, belli yollar izleyen görsel değerler olarak ele alınır.

Her ne kadar çizgisel üslup “Fenomeninde” çizgi nesnenin sadece bir kısmı demekse ve kontur, çevrelediği cisimden ayrılmazsa da gene alışlagelmiş tanımlamayı kullanabilir ve başlangıçta şunu diyebiliriz: Çizgisel üslup çizgileri, gölge sel üslupta kitleleri görür. Şu da katılabilir: Nesnelere anlamı ve güzelliği önce konturlarda aranmıştır. Konturun çevrelediği iç şekillerin de konturları vardır. Gözde sınırlar boyunca ve kenarları izleyerek görmeye yöneltir, kitleyi görüşte ise, dikkat kenardan ayrılır, kontur gözün izlemesi gereken yol olmaktan az ya da çok

çıkart ve ilk izlenim, nesnelere lekeler halinde algılanması olur. Bu leke görüntülerinin renk ya da sadece aydınlık ve karanlık alanlar olması önemsizdir.

Çizgi nesnel ve öznel değer olmak üzere iki anlamda ele alınır. Nesnel olarak; Çizgi sınır belirleyici bir hatır ve görsel değer taşımaz, pozitif bilimleri ilgilendirir. Öznel olarak; Çizgi görsel anlatımın temel öğelerindendir ve görsel değer taşır.

2.3 Çizginin Belli Başlı Fonksiyonları

- Çizgi bir alanın konturlarını çizer ve bir alanı belirler.
- Çizgi bir biçim oluşturur. Çizgi, biçimi en özlü ve soylu gösterme yoludur.
- Dikkati bir noktaya doğru çeker. Helezonik çizgiler.
- Bir motif veya kompozisyon oluştururlar.
- Çizgi bir hareket ifadeeder. Çizgi hareketten doğar ve çizgi hareketi dinamizmi verir.
- Çeşitli çizgi grupları, modelden tesiri yaratabilmek için dik, yatık ve diyagonal eksenlere paralel yönlerde bulunarak, örgüler yapabilirler. Çeşitli alet ve malzeme ile alanda doku yaratabilirler.
- Çizgi, renk anlatabilmede düşüncenin sağladığı geniş imkanlarla, renkli bir görünüm sağlayabiliriz. Dar, kalın ince, geniş, kısa, uzun, sık, seyrek, vurgulu, tarafsız çizgilerle.
- Seçilen veya verilen bir alanda mesafe ve aralık içinde alanı bölebilir veya kendi aralarında ekranlar oluşturur ki buna “çizgi de mesafe” diyoruz.
- Yüzey örtücü (çizgisel leke) olarak.
- Aydınlık-gölgeyi ifadeeder. (Sıklık ve seyreklik derecelerine göre)Çizgi grupları, serbest, karışık, düzenli olabilir.

2.4 Hava Çizgisel Perspektif, Almaşık, Arabesk

Görsel sanatlarda özellikle resim ve çizimde çizginin ve bazı durumlarda iki boyutlu biçimlerin yüzey üstündeki hareketine bağımlı kurgular, çizgisel kompozisyonlar, ilk bakışta üç boyutlu mekansal bir

anlatım yaratmasa da çizgilerin almaşık bir biçimde birbirlerinin altından, üstünden geçmişi ARABESK kompozisyonlarında olduğu gibi üç boyutlu bir hareket duygusu yaratabilirler.

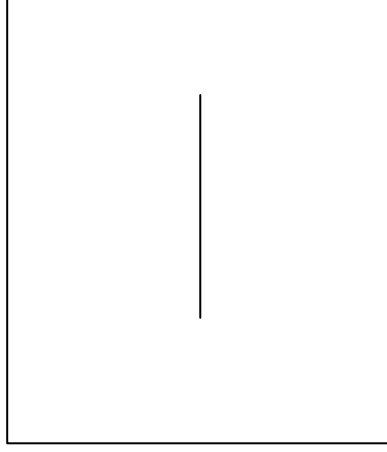
Renklerle, tonların derinlik ve uzaklığa göre değişimlerini içeren hava perspektiflerine karşılık kaçış noktalarına doğru yönelen paralel çizgilerin çarpılmasına bağımlı perspektif görüşüne çizgisel perspektif denir. Çizgisellik aynı zaman da yüzeysellik ve tek boyutluluk anlamına da gelebilmektedir.

Çizgilerin biçimleri insanda bir takım anlama ve duygu uyandırır.

1. **Doğru çizgiler:** Durgunluğu, sağlamlığı ve devamlılığı anlatır. Düz çizgilere bakan göz, hiçbir kırılmaya, iniş çıkışa, dalgalanmaya, takılmadan, bir durgunluk, durulma, yerleşme etkisi altında kalır. Kendi konumları içinde üçe ayrılırlar. İnsanlar üzerinde etkiler yaratırlar.
2. **Yatay doğru çizgiler:** Yerleşme, hareketsizlik duygusunu verirler. Deniz, merdiven basamakları gibi.
3. **Dikey doğru çizgiler:** Göz seviyesinin üstüne çıkıp, yükseldikçe hayali canlılık, varlık duygusunu uyandırır. Toprakta yükselen bitki gibi.
4. **Düşey doğru çizgiler:** Göz seviyesinden aşağı doğru sarkan doğruçizgiler. Bitkinlik, cansızlık, korku, düşüş duyguları uyandırır. Yüksek bir yerden aşağı bakma.
5. **Eğik doğru çizgiler:** Sağlamlık duygusunun yanında hareket sağlar. Gözden uzaklaşan tren raylarına, yol kenarında uzayıp giden telefon telleri gibi.
6. **Eğri doğru çizgiler:** Kıpırdama, kaynaşma, hareketlenme duygusu uyandırır.
7. Rüzgar, fırtına, ağaç dallarının boşlukta sallanması gibi.

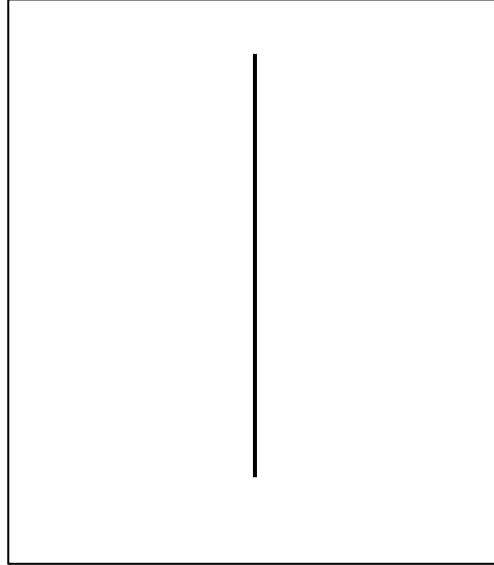
Kadrajlı alan içindeki çizgilerin konum ve hareketine bağlı anlam ifadeleri

Kadrajlı alan içerisinde çizgilerin bir takım anlam ifadeleri bulunmaktadır Çizgi, TEK BAŞINA, bir “anlam varlığı” değildir. İnsanın buluşudur. Görsel dilin “yapma-üretme-okuma, fark etme, ayırt etme” aracıdır. İçi boştur. Üstüne yüklenen değerle simge, resim, idol, kavram içeriğini gösteren bir varlıklaşmadır. Örneğin;

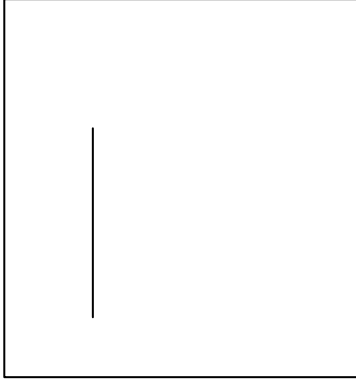
Şekil 2.3 Kurtulma, Yükselme Sağlam Başkaldırı, dikleşme

Kadrajlanmış (ölçüsü ne olursa olsun, uzayda sınır kazanmış) bir alan veya hacimde çizgi, alan ve hacim ile girdiği ilişkiden dolayı Anlam Değerleri göstermeye başlar.

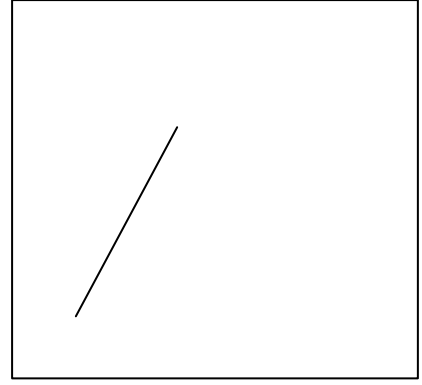

Şekil 2.4 Alanon ortasında düz uzunca

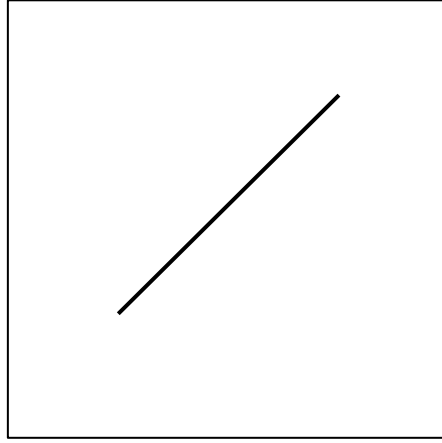
DİK; KALIN, yere (zemine) yakın, kenarlara eşit uzaklıkta, (tok-güçlü), kararlı çizgiler.

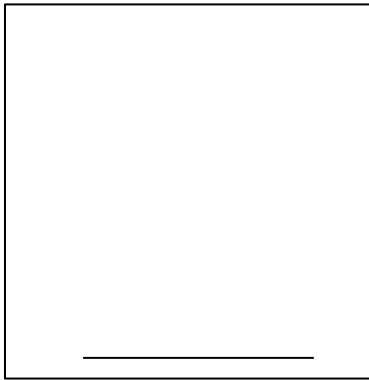
Şekil 2.5 Durgunluk

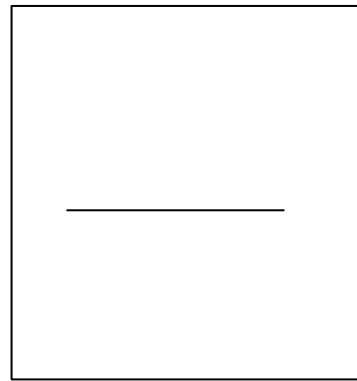
Şekil 2.6 Kurtulma, Durgun

Şekil 2.7 Ortada, havada, kalın, düz, eğimli, kararlı, çizgi

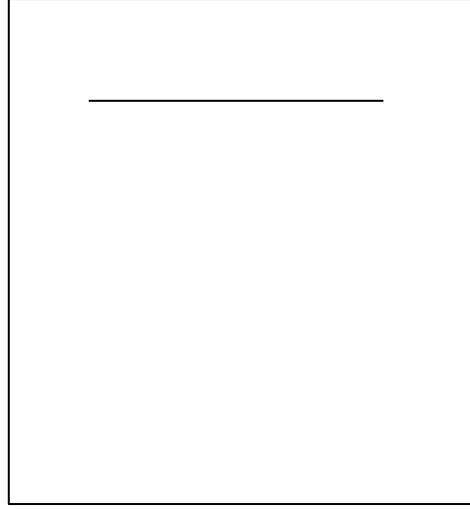

Şekil 2.8 Altda, yatay, ince, kararlı, uzunca çizgi

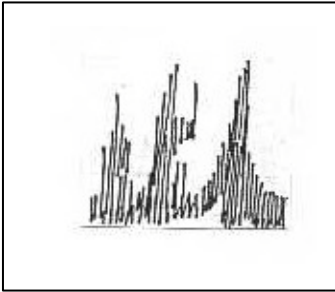
Şekil 2.9 Ortada, havalanmış ince, uzunca çizgi

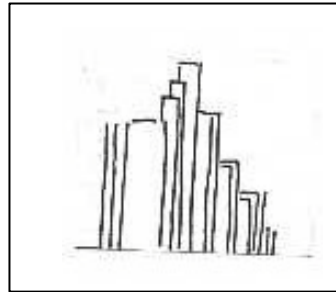

Şekil 2.10 Üstte, uçmuş ince uzunca, kararlı çizgi

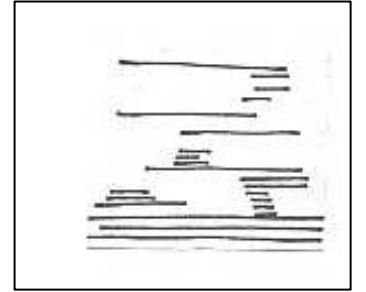
M (poz), YÖN ve ÖLÇÜ ifadelendiren, çizginin verileridir. Bu değerler, çerçeve ile birlikte kazanılmış anlamlardır.

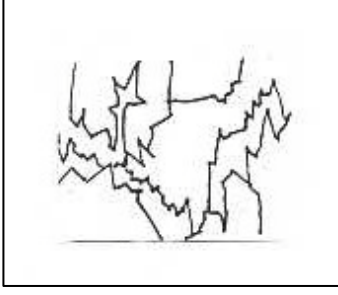
Dik çizgiler yerden kurtuluşu, başkaldırıyı, gücü anlatır

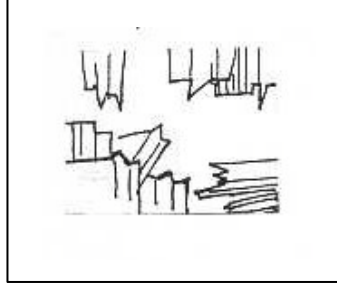
Dik çizgiler kudret, azamet, yükseliş, tam direnme ve var olmayı anlatır.

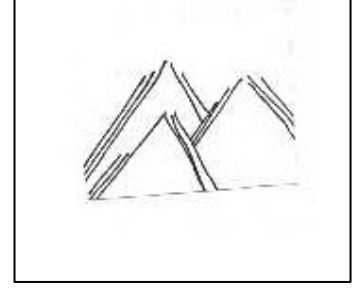
Yatay çizgiler durgunluğu, sükuneti, tutunmayı, huzuru, dinginliği anlatır.

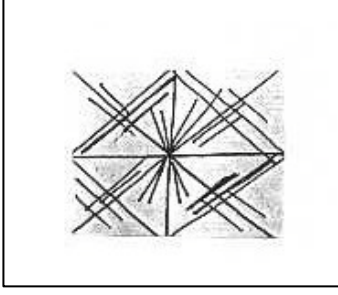
Kırık, keskin, köşeli çizgiler çatlama, kırılma, ayrışma, parçalanmayı anlatır.

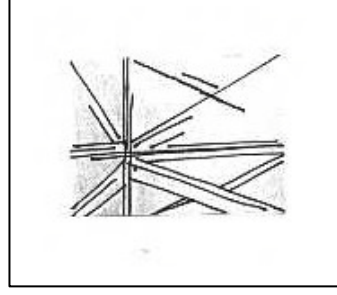
Sıkı, katı alan ve dokuların kesik kırık çizgileri, keskin kararlılık, sonsuz güçlülük, ölümsüzlük anlatır.

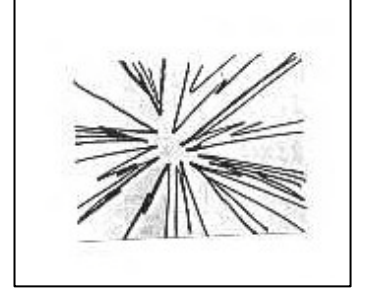
Zemine yayılarak birbirini destekleyen çizgiler, emniyet, korunma, yetinme, güven, sınırlı ama kararlı bir güçlülüğü anlatır.

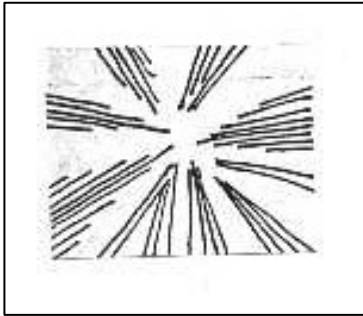
Merkezden, sistemli çizgiler dengeli kapanma, birlik, simetrik uyum, kesin kararlılık anlatır.

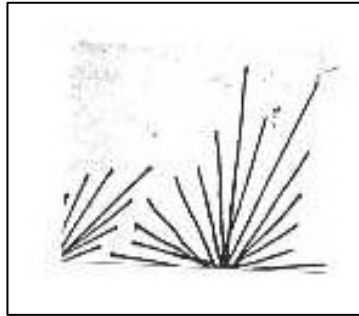
Merkezi kaymış çizgiler hareket, sınırsızlık, ilerleme, değişme, canlı denge ifade eder.

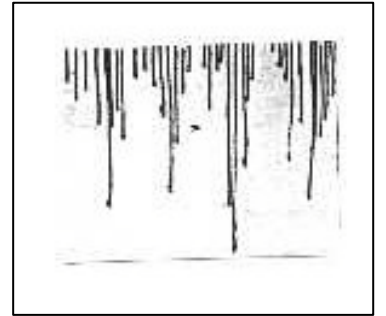
Bir merkezden, kırılarak uzaklaşan çizgiler patlama, çakma, ışımaya, heyecan, hızlı yayılma anlatır.

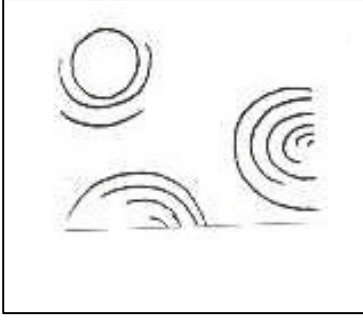
Bir noktada toplanan çizgiler parlama, dikkat çekme büyüleme, hızlanma anlatır.

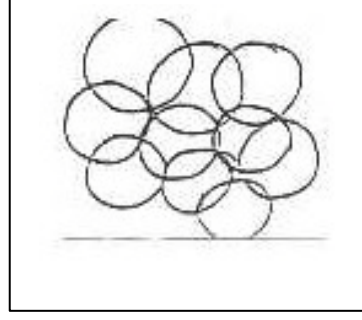
Merkezlerden bitişik kesik noktadan dağılan çizgiler yükselme, umutluluk, tutkuyla birleşme anlatır.

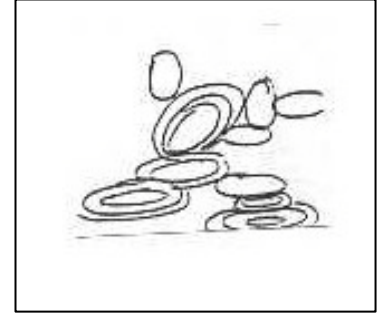
Aşağı uzanan düz çizgiler sünme soğukluk ayrılma kopma anlatır.

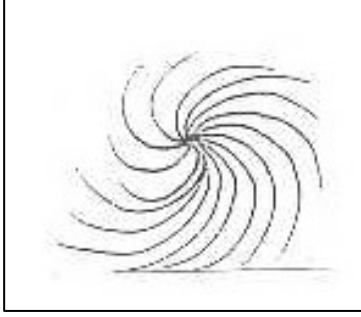
Eğri (yuvarlak) çizgiler
Organiklik, esneklik, devinim,
Kusursuzluk, genişlik anlatır.

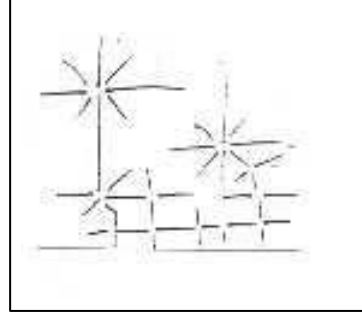
Kesişen dairesel çizgiler titreşim
saydamlık, üremei ritim anlatır.

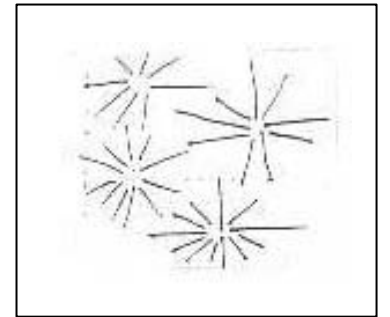
Elipsoidal (oval) çizgiler
Yaratıcılık, yumuşaklık, ılıklık,
Devamlılık, olumluluk anlatır.

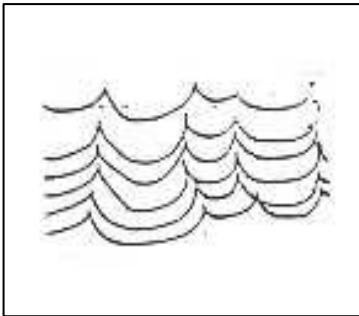
Bir merkezden dağılan (dönerek)
spiral çizgiler savrulma, yumuşak
devinim, vakumlama, sonsuzluk
anlatır.

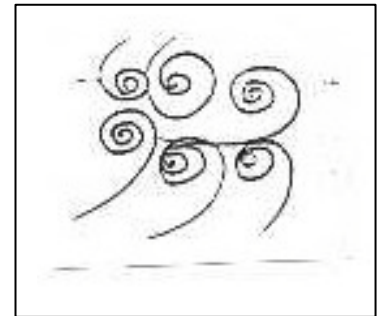
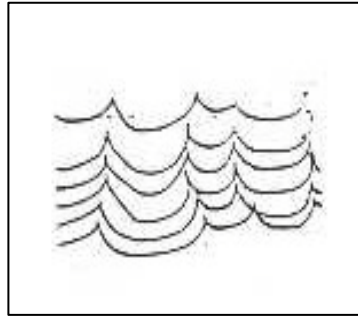
Bir merkezden, sistemli
(boşlukla) ayrılan çizgiler
ışım, parıldama anlatır.

Bir noktadan ayrılan çizgiler kuantum
parıldamaları, kuvvetli ışım, titreşim,
güçlü bir enerji kaynağı anlatır.

Dış bukey eğri çizgiler
kabarmak, köpürme, uyumlu
kaynama, ritimli dalgalanmayı
anlatır.

3. RENK

Renk ışık ve renk bir enerjidir. Renk gözle algılanan bir ışık olayıdır. Işığın eşya üzerine çarpması ile yansıyan ışıklardan, göz yoluyla duyumsanıp algılanabilen, bir “elektro manyetik” olaydır.

Renğin değişik alanlarda farklı tanımlanmışlardır.

- a) Rengi psikolojik olarak tarif edenler: “Beynimizde uyuyan bir duygudur. Maddi olmaktan ziyade sübjektiftir. Örneğin, mavi duyumu gibi. Renk düzenleri ile yaratılır. Renk bir duygudur.
- b) Rengi fizyolojik olarak tarif edenler: “Çeşitli ışık cinslerinin, göz retinası üzerinde, sinirleri uyarma yoluyla meydana getirilen fizyolojik olaydır. Renk bizdedir, sinir sistemimizde mevcuttur.”
- c) Fiziksel olarak rengi tarif edenler: “Renk tayf, ölçülerle, rakamlarla geniş olarak belirlenebilen, fiziksel bir olaydır. Her türlü titreşim ki ışık dalgalarından ibarettir.

Fizik olarak ele alındığında renk kavramını bir enerji yayılımı olarak düşünürüz. Fakat renk yanı sıra birde alıcının bulunması lazımdır. Renk olayı bir yandan bu alıcıya, rengi gören kimseye bağlı bulunduğundan, diğer yandan ise renk duygusunu meydana getiren faktörlerden çeşitliliğinden dolayı hayli sübjektiftir.

Tasarım öğelerinden en önemli biride şüphesiz ki renktir. Çünkü her cisim, her malzeme renklidir. Gerçi siyah, beyaz ve griler renksizlik olarak kabul edilse de, onları tarafsız (nötr) renkleri olarak ele aldığımız taktirde; doğada renksiz olarak su, hava, ve camdan malzeme hemen hemen kalmamaktadır.

Rengi oluşturan iki önemli unsur vardır. Işık ve pigment 1667 yılında Isaac Newton ışık ışınlarını bir prizmadan geçirerek, rengin ışığın bünyesi içinde yer aldığını kanıtlamıştır. Ama bir somut olarak görebilmek için pigmentlere gereksinim vardır. “Bütün boya, mürekkep, bitkilerden, hayvanlardan ve madenlerden elde edilerek yoğunlaştırılmış pigmentlerden oluşur.

Her cisim kendine gelen ışınlarını yutar, bir kısmını da yansıtır. Bu olayın sonucu olarak da cisimler bize yansıttığı renkte görünürler. Doğadaki varlıkların açık yada koyu renk görünmesi, tutmuş oldukları ışığın azlığına veya çokluğuna bağlıdır. Gecenin karanlığı, gündüzün aydınlığı buna en güzel örnektir. Fiziki Isaac Newton 1676 yılında prizmaya

yardımı ile güneş ışığının kırılmasını sağlamış ve renklere ayrışan tayfını net bir şekilde göstermiştir. Bu araştırma ile meydana gelen tayfta bütün temel renkler vardır.

Kırmızı , turuncu, sarı, yeşil, mavi, lacivert, mordur. Renk çemberi, beyaz ışığın tayfindaki sıraya göre oluşmuştur.

3.1 Renk Çemberi

Gök kuşağı ve prizmaya göre sıralanmıştır. Renk çemberindeki renkler, üç ana rengin, ikişer ikişer karışımından oluşur.

Sarı + kırmızı = turuncu

Sarı + mavi = yeşil

Kırmızı + mavi = mor

Renk çemberinde üç ana renk sarı, kırmızı, mavidir. Ayrıca renk çemberinde karşılıklı gelen renkler birbirinin komplementeridir. Üç ana renginde eş oranda içerirler.

3.2 Tamamlayıcı Renkler

Komşu renkler dediğimiz, o rengin tamamlayıcı renkleridir. Bir rengin komşu renkleri, renk çemberindeki, o rengin her iki tarafındaki yer alan renkleri demektir.

Daha öncede gördüğümüz gibi nasıl şekiller dağımık ve yalnız durumda oluşmuyorsa, renklerde doğada yalnız değildirler. Mutlaka, beraber oldukları bir başka renk vardır ve etkileri birbirinden farklıdır.

Ayrıca renkler şiddetlerine ve tesirlerine göre sıcak-soğuk ve orta renkler olmak üzere üçe ayrılır.

Altı standart renkle “sarı, yeşil, mavi, mor, kırmızı, turuncu ”bu altı rengin arasında yer alan diğer altı renkten meydana gelir. Disk üzerinde meydana gelen renkler birbiriyle armoni oluşturan renklerdir. Kırmızı ile yeşil, sarı ile mor ve turuncu ile mavi gibi karşılıklı duran renkler ise birbirlerini tamamlayan renklerdir. Tamamlayıcı renkler aynı zamanda birbirine kontrast oluşturur ve karıştırıldıkların da nötr gri elde edilir.

3.3 Rengin Kullanışı

1. Resim alanı iki dik kenardan, içeriye doğru bükülen bir ayna olarak kabul edilir. Yani, bir tiyatro sahnesi gibi, Eşya sahneye yerleştirilmiştir. Bu mekana, renklerin bir kalınlığı ve derinliği, plastik vasıfları, valör, ton, titreşim değerleri aksettirilir. Renk tablo alanında bir hareketi, şahsi duyguları, düşünceleri anlatmada başlıca rol oynar.
2. İyi bir renk kompozisyonu, estetik isteğimizi tamamlar.
3. Renk eşyaların fiziki hakikatini tanımlamakta ve anlatmaktadır.
4. Plastik bir özellik vermek için, renk değer değişmelerini tamamlar.
5. Renk boşlukta ileri geri hareket dolayısıyla ilgi uyandırır.
6. Düşünceleri sembolize eden usul ve ahenk yaratır.
7. Kişisel duyguların anlatımında bir vasıta.
8. Kompozisyonda bir noktaya dikkati yöneltmede kullanılır.
9. Görüntülerin sathi gerçeklerini ortaya koyarak cisimleri karakterize etmekte kullanılır.

3.4 Rengin Psikolojik Etkileri

Resimde renkler bizi çeşitli ruhsal durumlar içine sürükler. Bunlar karamsarlık, bedbahtlık olabileceği gibi neşelilik, canlılıkta olabilir. Bir pazartesi sabahının soğukluğu ve ıslaklığını anlatmak için ruh durumumuza göre renkleri, seçmemizin ve kullanmamızın yanı sıra, renklerinde kullanılan materyalde etkileri farklı farklıdır. Örneğin; keçeli kalemle yapılan çalışmalar renkte canlı, parlak ve berraktır. Kuru pastel boyalarda mat ve donuk, sulu boya ve mürekkep çalışmalarında şeffaf tonlardadır.

Renk kullanma sahası, bir fikri sembolize etmek, bir hava durum yaratmak, şahsi heyecanları anlatmaktadır.

Sanatçı rengin fikirleri sembolize etme gücünden de yararlanır. Böylece çalışmasını mana bakımından, anlatım bakımından daha kuvvetli hale getirebiliriz.

Renk, resmin gerçeğe uygunluğunu saptamaktadır. Renkler üç biçimde kullanılabilir. Renklerin sembolik olarak kullanılması en ilkel kullanma şeklidir. “Heraldik” olarak adlandırılır. Örnek olarak denizi mavi, ovayı yeşil olarak renklendirir. Ahenkli kullanma ise resimde en çok kullanılan rengin seçilip diğer renklerin asıl kullanılan renge yardımcı olmalarıdır. Eğer biçim gölge ve ışığa bakılmadan

doğrudan renklerle veriliyorsa bu da saf renklendirme olarak anılır.

Nitekim, renk uyarıldığı sonsuz etkilerden ve içerdiği, anlam gizli gücünden dolayı görsel sanatların en önemli biçimsel ögesi olmuştur.

3.5 Rengin Fonksiyonları

Dikkati çekmek, aslına uygun gösterebilmek, akılda kalmasına yardım etmek, bazı hayali izlenimleri yaratmak, çekiciliği arttırmak, kuvvetli bir etki yaratmak.

Dikkat çekmek; yapılan araştırmalar göstermiştir ki renkli çalışmalar siyah beyaza göre daha fazla dikkat çekmektedir.

Aslına uygun göstermek; Renkli bir resim, çizimleri hiçbir kelime ile anlatılmayacak kadar etkili anlatır.

Akılda kalmasına yardımcı olmak; Renkli eserler akılda Kalıcı izler bırakır.

Hayali izlenimler yaratmak; Renklerin insan psikolojisi üzerinde etkileri uzmanlar tarafından reklamcılıkta ustalıkla kullanılmıştır.

Çekiciliği arttırmak; Renkler hedef kitlenin sosyo-ekonomik durumlarına uygun seçilmelidir.

Kuvvetli bir etki yaratmak; İster bir ürünle, ister bir olayla, ister yurtseverlik gibi bir duyguyla ilgili olsun, gelip geçenlerin dikkatini hemen çekme özelliği ne sahip olmalıdır. (Nuray TANIR Grafik Tasarım Elemanlarının İllüstrasyondaki Yeri).”

Çocuk kitaplarında karakter yaratma, kısaca masalda yada hikayede belirtilen karakterin görselleştirilme sürecidir. Nitelikli bir illüstrasyon için çizer metni iyi anlamalı, mekan ve karakterleri bu anlam doğrultusunda oluşturmalıdır. Metindeki olay nedir, karakter nasıl bir kişiliği canlandırmaktadır?

Hareketli, durağan, heyecanlı, sakin, neşeli, hüznü. Karakterler, mekan ve nesnelere arasındaki biçimsel bağ nasıl kurulmalıdır. Tasarımcı, temaya bağlı olarak karakterleri belirler. Bu belirleme konuda geçen ana karakter ve yardımcı karakterler olarak sıralanabilir. Ana karakter, daima ön planda ve zorlukların üstesinden gelirken yardımcı karakterler ise ana karakterin etrafında bazen birinci bazen de ikinci planda görülebilirler. Hikayelerde yada masalarda çocuğa verilmek istenen değerler, karakterler yardımıyla verilirler. Çocuğun karakteri örnek aldığı düşünüldüğünde, iyi-kötü, güzel-çirkin gibi değerler karakter tarafından çocuğa kolayca öğretilirler. Onların görsel açıdan tavır ve davranışları, değerlerin kazanılması açısından çocuğu olumlu yada olumsuz etkiler. Önemli olan karakterlerin vücut anlatım dili ve vücut oranları, her resimde benzersiz ve değişmez

olan karakterin özelliklerinin eskiz aşamasından itibaren illüstrasyon sanatçısı tarafından oluşturulmasıdır. Bu nedenle karakterler tasarlanırken, yaratılan karakterin kişiliği hiçbir zaman unutulmamalıdır. Poz verir gibi duran, vücut dilinden yoksun karakterler kendileri hakkında hiçbir ipucu vermedikleri gibi çocuğun hayal gücünü de sınırlamalar getirebilir. İllüstrasyon sanatçısı karakterinin ne yaptığını, onları ifade ederken nasıl etkilerinin olacağını düşünmelidir. Zarifler mi? Sakarlar mı? Kahkaha atıyorlar, sığıyorlar, oynuyorlar yada üzüyorlar, sürükleniyorlar ve ağlıyorlar mı? İllüstratör, kalemi kağıdın üstüne götürmeden önce bunları düşünürse edebi açıdan soyut olarak anlatılan karakter, o anda gerçek bir düş gücüyle canlanır.

Okul öncesi ve okul dönemi çocuklarına uygun olarak hazırlanacak resimli masal kitapları karakterlerinde çözümlenmesi gereken problemler vardır. Bunların tasarımcı tarafından bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle resimli masal kitaplarının hazırlanmasında ve karakterin yaratılmasında;

- a) Çocuk grubunun yaş seviyesi,
- b) Yaş seviyesine bağlı ilgi alanları,
- c) İlgi alanlarına bağlı biçim zevki,
- d) İlgi alanlarına bağlı renk zevki

önceden saptanması gibi önemli sorunlar ele alınmalıdır. Sanatçı, tasarımlarına başlamadan önce başarılı bir kitap resimlemesi için; çocuğun yaş seviyesine bağlı ilgi alanlarına bağlı biçim ve renk zevkini göz önünde bulundurmalıdır. Sanatçı çocuk resimlerini inceleyerek, bu sorulara çözümler bulabilir ve illüstrasyonlarını inceledikleri doğrultusunda şekillendirebilir.

Çocuk resimleri, çocukların hareket olgusunu yaşlarına göre nasıl algıladıkları açısından illüstrasyon sanatçısına önemli ölçüde yol göstericidir. Çocuk resimleri incelendiğinde Yalçın'ın da belirttiği gibi; "Sekiz yaş resmine kadar çocuk resimlerinde hareket yoktur. Koşan, oturan, yürüyen, düşen insan hareketleri hep dik insan olarak ifadelendirilir." (Yalçın, O., 1953: 31).

Resim yaşı ilerledikçe çocuk yavaş yavaş resimlerine hareketi sokar. İlk olarak, insan resimlerinde önce bacaklar kırılır sonra koşar, yürür ve oturur. Bu nedenle çocuğun içinde bulunduğu yaş dönemi hareket olgusunun algılanması bakımından önemlidir. İllüstrasyonlardaki hareket olgusu bu yaş dönemindeki çocuğa sanatçı tarafından nasıl verilmelidir? Sanatçı bunun bilincinde olarak resimlediği kitapta hareket ifadesini kullanmalıdır? Çocuklar hareket içeren figürleri nasıl algırlarlar?

Hareket olgusuyla birlikte çocuğun mekanı ve renkleri algılayabilmeleri de göz önünde bulundurulması gereken bir konudur. Yine çocuk resimleri incelenerek bu konuya açıklık getirilebilir. Çocuk resimlerinin bir özelliği şeffaflıktır. Mekan kavramı onlar

için hissettikleri, duydukları ve bildiklerinden oluşmaktadır. Binaların içleri, duvarların arkası, trenlerin, vapurların her yeri görülür onların resimlerinde.

Çocuk neyi anlatmak istiyor? Bir otobüs yolculuğunu mu? O halde otobüsteki yer alan olay kahramanlarının hepsi resimde görülmelidirler. Resimdeki bu şeffaflık kademesi perspektif duygusu gelişinceye kadar devam eder. (Yalçın O., 1953: 31)

Yalçın'ında söz ettiği gibi bu şeffaflaştırma dönemi yaklaşık on yaşına kadar devam eder ve bu yaştan itibaren çocukta perspektif duygusu gelişir. Çocuk bildiğini çizmek yerine, gördüğünü çizmeye başladığı bu dönemden sonar perspektifin farkına varır. Çocukta perspektifin algılanmasının belli bir süreç sonrasında olduğu görülmektedir. Okulöncesi dönem çocukları resimlerinde tıpkı Minyatürlerde ve Mısır Rölyeflerinde olduğu gibi üst üste çizerler. Çünkü 7-10 yaş çocukları resimleri gördükleri gibi değil de bildikleri gibi çizerler. Yaşları ilerledikçe ön arka plan ve perspektif duygusu gelişir. Sanatçı çocuğun bu algılama sürecini bilmeli ve kompozisyonlarını buna göre kurgulamalıdır. Çünkü çocuk herhangi bir cismin daha geride kaldığını, yer kapladığını ancak bu dönemden sonra farkına varmaya başlar. İllüstrasyon sanatçısı kompozisyonlarında perspektif olgusunu çocuğun algısına göre nasıl kurgulamalıdır?

Aynı şekilde çizdiklerin karakterler incelendiğinde, okul öncesi çocuklarının algıları ve resimsel gelişimi doğrultusunda resimlerinde karakterlerin önem sırasına göre büyük ve küçük çizdikleri görülür. Yalçın'da söz ettiği gibi; "Okul öncesi devrede çocuk resimlerinde bilgiden gelen bir duygu ile, sevilen ve sayılan konu kahramanlarını daima diğerinden büyük çizerler." (Yalçın O., 1953: 32). Bu büyük ve küçük olarak sembolize edilen figürler onların yaşamlarındaki, sevgi, saygı, önem sırası gibi içsel duygularının yansımasının ifade ediliş biçimi olarak açıklanabilir.

Çocuğun yaş seviyesine ve cinsiyetine de bağlı olarak değişiklik gösterebilen renk olgusu da illüstrasyonların renklendirilmesi aşamasında önemli bir yer tutar. Çocuk içten gelen bir yetiyle renklerde okadar ustadır ki kimi zaman sanatçılardan bile daha cesur davrandıkları görülür. "Yalçın"ın da belirttiği gibi;

Çocuklar da renk olgusu form olgusundan önce gelişir. Çocuk on iki yaşına geldiği halde hacim duygusuna ulaşamaz. Fakat renk duygusuna ulaşır. Büyük bir sanatkar gibi size en güzel renkleri, bu renklerin tonlarını verir. (Yalçın O., 1953: 84)

Çocuğun renk ögesini resimlerinde bu kadar olgun bir ifadeyle kullanması, illüstrasyon sanatçısının rengin çocuğun üzerinde ne denli büyük bir etkisi olduğunu bilerek resimlerini renklendirmesi gerektiğinin göstergesidir. Hayal dünyası geniş olan çocuk, çoğu zaman gerçeklere bağlı kalmadan resimlerini renklendirir.

Çocuklar renkli boya kalemleriyle resimlerini yaparlarken, konuları ne olursa olsun, ellerinde bulunan renkleri, doğadaki renkleriyle uyumlu olmasa bile geliş güzel boyarlar. Örneğin; manzara resmi yapan bir çocuk gökyüzünü boyarken mavi renk boyası bitti diye resmini yarıda bıraktığı görülmez. Çocuk mavinin bittiği yerden resmini başka bir renk boya ile tamamlamaya devam eder. Gökyüzünün boyanmamış kısmını kırmızı renkle tamamlayabilir. Görülüyor ki başlangıçta çocuk için rengin aslında bir değeri yoktur. Onun için asıl olan resmin tamamlanması, anlatmak istediklerini ifade etmesidir. Çocuk için resmin verdiği mesaj önemlidir, bu nedenle sanatçı renk öğesini iyi kullanabilen çocuğun hayal dünyasına yönelik renkler kullanmalıdır. Okul öncesi dönemdeki çocuğun daima saf berrak bir renk samimiliği vardır. Onlar bu bakımdan hiçbir tesir altında kalmadan resimlerini yaparlar. Çocuğa hangi renkleri verirseniz o renklerle resmini yapar. Onun renk cesareti sayesinde gökyüzü kırmızı, yeşil, sarı olabilir, bir insan yüzünü yeşil boyayabilir. Okul öncesi çocuklar için hazırlanmış kitapların kahramanları hakkında, Kitapların kahramanlarını hayvanlar, oyuncaklar, insanlar, makineler ve çocuklara yakın kişiler oluşturur. Konuda geçen kahramanlar zorlukların üstesinden gelmeli, kavgayla iç içe olmalı, arzu edilen amaca zor da olsa ulaşmalıdır. Özellikle küçük çocuklar için sonuç başarılı olmalıdır. (Topçu S., 2002: 69)

Söz ederken kitap kahramanlarının çocukların hayatını nasıl etkilediğine dikkat çekmiştir. Çünkü çocuk kitabındaki karakteri örnek alır. Hem edebi hem de görsel açıdan kitaptaki karakterlerin iyi bir şekilde betimlenmesi, çocuğun gelişimini olumlu yönde etkiler. İllüstrasyon sanatçıları, çocuk kitapları resimlerin de karakter yaratırken, masalda yada hikayede bulunan karakteri her yönüyle ayrıntılı olarak incelemelidir. Bu inceleme karakterlerin; kişiliği, özgünlük, ana ve yan karakterler, hayvan ve diğer karakterler, karakter özellikleri, karakter tavır ve davranış tanımları, olarak ayrıntılı bir biçimde ele alınmalıdır. Metin karaktere yön verir, İllüstratör metnin çizdiği karakteri canlandırmalıdır. Bu bağlamda karakter yaratmanın en önemli bölümü, bu incelemenin sanatçı tarafından doğru biçimde kavranarak yaratma sürecine başlanmasıdır.

Karakterin Kişiliği

Çocuk kitapları illüstrasyonlarında genel olarak yaratılan insan ya da hayvan karakterler, çocuğa örnek olması ve öykünmeleri açısından insan kişilik ve davranışlarını canlandırırlar. Çocukların öğrenme sürecinde onlara örnek olabilecek, tamamiyle insana özgü davranış özellikleri gösterirler.

Masal ne kadar önemli ise kişiliklerde o denli önemlidir. Karakterlere çocuğun inandırılması gerekir. Masal içerisinde inandırıcılığı olmayan karakterler, çocuğun ilgisini çekmekten çok onu kitaptan soğutabilir. İşlevselliği olan karakterlerin hepsinin bu yönleri çok güçlüdür.

Özgünlük

Çocuk kitaplarında özgün karakterler yaratmak son derece önemlidir. Oldukça zor ve detaylı incelemeler gerektir. Günümüze kadar yaratılan ünlü karakterlere baktığımızda, edebi olarak birbirine benzeyen birçok karakter görürüz. Bu karakterlerin farklı illüstrasyon sanatçıları tarafından görselleştirildiği göz önüne alındığında hemen hemen hepsinin amacına yönelik sevimli, ilgi çekici ve estetik anlamda başarılı olduklarını söyleyebiliriz. Bu ünlü karakterlerin çocuklar tarafından sevilmesi sanatçıların başarısının göstergesidir.

Özgün karakterler yaratılırken, klişelerden uzak, çocukların renkli dünyasına estetik olarak alışıla gelmişliğin dışında ilginç ve renkli kişilikler tasarlamak gerekir.

Ana ve Yan Karakterler

Çocuğun karakteri tanınması, karakterlerin görsel olarak birbirinden farklı, özgün olması yoluyla olur. Masal veya hikayedeki ana ve ara karakterler görsel açıdan çocuk tarafından ayırt edilebilecek özelliklere sahip olmalıdır. Özellikle okul öncesi döneme ait çocuk kitapları karakterlerinde bu özellikler daha ayrıntılı çalışılmalıdır. Çocuk, algılama sürecinde masalda geçen karakterleri gördükleriyle bağdaştırır. Bu anlamda ana karakter her zaman ön planda ve diğerlerinden farklı olmalıdır. Yan karakterlerin görevi ana karakteri tamamlamaktır. Masal ya da hikaye boyunca ana karakterin çözmeye çalıştığı sorunların oluşturulmasında ya da çözümlenmesinde önemli katkıları

vardır. Yan karakterler ise üstlendikleri rol çerçevesinde birbirlerinden farklı görsel ve fiziksel özelliklere sahip olarak tasarlanmalıdır. Kitabın resimlenme sürecinde ana karakter gibi yan karakterlerin ön planda olmaları çocuk tarafından algılama sorunu çıkartabilir. Böyle durumlarda ana karakter silikleşip etkisini yitirebilir. Bu karakterler görsel olarak mümkün olduğunca zıtlıklar oluşturmalı, çocuklar ilginç gelebilecek ve onların dünyalarına özgü ayrıntılar taşımalıdır.

Ana ve yan karakterlerin görsel olarak ayırt edici özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu belirleme metinde karakterlerle ilgili olarak ayrıntılı olarak açıklanmış olabilir. Açıklanmayan ayrıntılar illüstratörün insiyatifine göre yaratılmalıdır. Aşağıdaki soruların cevaplanması karakterin tanımlanması sürecinde illüstratöre yol gösterici olabilir.

Hareket yönünden;

Karakter ne yapmaya çalışıyor ve bunu nasıl gerçekleştiriyor?

Tepki yönünden;

Karakter yeni durumlara nasıl bir tepki veriyor ve diğer karakterler bu durumda ne yapıyorlar?

Görünüş, giyim tarzı ve davranışlarının karakteristik şekilleri yönüyle;

Metinde belirtilen, karaktere özgü bir giyim tarzı var mı?

Kullandığı objeler ve eşyalar yönüyle;

Karakterin üzerinde taşıdığı ya da sevdiği obje ve eşyalar var mı?

Karakter Özellikleri

Karakter yaratmanın görselleştirilmesi sürecinde illüstratör tarafından dikkat edilmesi gereken masal ya da hikayede fiziki olarak anlatılan özelliklerdir. Bu özellikler yaratılacak olan karakterin kişiliğini ve görsel olarak nasıl olması gerektiği hakkında önemli ipuçları içerir. Karakter yaratma sürecinde aşağıdaki sorular göz önünde bulundurulmalıdır.

Karakterin Yaşı: Karakterin yaşı nedir? Yaşını gösteriyor mu? Yaşıyla ilgili ne tür problemler yaşıyor? Olgun bir yaşta olmaya mı özeniyor, yoksa yaşını inkar mı ediyor? Yaşıyla ilgili bu tür sorular çoğaltılabilir.

Cinsiyeti: Karakterin cinsiyeti nedir? Bu konuda yaşadığı problemler var mı? Varsa nelerdir?

Anatomik Bozuklukları: Fiziksel engeller, hastalıklar herhangi bir

nedenden dolayı sonradan oluşmuş anormallikler var mı? Bu konuyla ilgili kompleksleri var mı? Bu sorular illüstratör tarafından görselleştirilme sırasında yapılan incelemelerle çözümlenmelidir.

Anatomik Bozuklukları: Boyu nedir? Metinde bu konuyla ilgili olarak açıklama olmayabilir. Bu açıdan karakterin yaşına göre tahmini boyu kaç olabilir? Şeklinde tahmini bir boy olarak çizilebilir.

Kilosu: Kilo ve ölçüleri nelerdir? Metinde bu konuyla ilgili ayrıntılı tasvirler olabileceği gibi belirtilmemiştir olabilir. Karakterin anatomik yapısının oluşturulması sırasında kilosuna diğer özellikler kadar önemlidir.

Saç ve deri rengi: Karakter hangi ülkededir? Metinde bu konuyla ilgili açıklama bulunuyor mu? Hangi ırk özelliklerini taşımaktadır? Karakterin sarışın mı, esmer mi, kumral mı, zenci mi olduğu ve fiziksel özellikleri ayırt edilmesi bakımından önemlidir.

Vücut yapısı: Atletik, hantal, normal, iri ya da küçük bir vücuda mı sahip?

Tavır ve duruşu: Doğal, rahat, gergin katı, hareketli ya da pasif mi? Yüz mimik ve jestleri neler? Karakterin olaylara karşı tavır ve duruşu metin anlatılan kişiliğine uygun olarak yansıtılmalıdır. Özel olarak kullandığı yüz ve vücut ifadeleri varsa bunlara dikkat edilmelidir.

Görünüşü: Görünüşü nasıl? Giyimi yaşına göre nasıl olmalı? Yansıttığı kişiliğine göre nasıl bir giyim tarzı olmalı?

Karakter Tavır, Davranış Tanımları

İllüstratör metinde tasvir edilen karakterin tavır, davranışıyla ilgili ayrıntılara dikkat etmeli, iyi bir gözlem yeteneğine sahip olmalıdır. Çocuklara örnek olan bu karakterler, insana özgü davranışlara sahip oldukları için sanatçı bu tavır ve davranışları başarılı bir şekilde çözümlenmelidir.

Genel olarak çocuk kitaplarındaki karakterlerin tavır ve davranışlarını şu şekilde toplamak mümkündür;

Dalgın, ilgisiz

Dayanaksız

Hırslı tutkulu

Duygusuz, taş kalpli

Dinamik

Kendinden emin

Kendi haline Soğuk, İlgisiz

Kötü huylu

Hilekar, yalancı, Kaba, yabani,

Vefasız

Atletik

Gayretli, arzulu

Sinirli

Savurgan, müsrif

Kaygısız

Dikkatsiz

Resmi

Kurnaz

Çocuksu

Aksi, Ters

Soytarı, mascara

İki yüzlü

İnatçı

Lider

İdealist

Hayvan sever

Meraklı

Kıskanç Gergin,

Merhametli, Bağışlayıcı

Züppe

Yüreksiz, korkak

Güvenilir, kuşkucu

Çekingen, Utangaç

Bencil

Akılsız

Neşeli, şen, şakrak

Gösteşli, Havalı, Cimri, Eli sıkı

Sade, Basit, Uçarı, Budala

Cesur, Gözü pek

Toy. Körpe

Yiğit, Kahraman

Açgözlü

Mızıkçı

Tembel, uyuşuk

Yetenekli

Mantıksız

İnsan sever, candan

İtici

Ukala

Telaşlı, Çok titiz, Onurlu,
Geveze, Çenesi düşük,

Duyarlı, Hassas,

Pis, kirli

Olumsuz, karamsar

Sakar

Şekil 3.1 İllüstrasyon Köpek Çizimi howtodrawguide./page/4

Karakterin davranışları, çevresindeki diğer karakterlerin ona karşı davranışlarıyla da açıklanabilir. Yukarıda verilen karakter özelliklerinden de anlaşılacağı üzere, yaratılacak olan karakterin öncelikle kişiliğinin bilinmesi gerekmektedir. İllüstratör karakterin kişilik çözümlemesini başarılı bir şekilde yapmalıdır. Metinde tasvir edilen karakterin kişisel özelliklerini başarılı bir şekilde yarattığı karakterinde yansıtmalıdır.

Görsel Açıdan Karakter Yaratmanın Teknikleri ve Örnekleri

Çocuğun doğal gelişimi, hayal gücü zenginliği ile çevrilidir. Bu nedenle, olağanüstü olayları sanki yaşamış gibi anlatırlar. Bunun çocukta uyandırdığı haz çok büyük olur. Olağanüstü olayların ve karakterlerin resimlendiği masal kitapları, amaca uygun tasarımlarla desteklendiğinde, çocuklara pek çok alanda yardımcı olacaktır. Amaca uygun bir illüstrasyon çalışması için eskiz çalışmalarıyla birlikte konuya ve çocuğa uygun kullanılacak araçların saptanması gerekir. Malzemeleri çok iyi tanımak ve kullanabilmek, özenle hazırlanmış illüstrasyon çalışmalarını elde etmek bakımından önemlidir. Çocuklar için hazırlanan resimli masal kitaplarında, illüstratörün ve yazarın ortaya koymayı düşündükleri eserin planını yaparken, çocukların yaş seviyesi,

ilgi alanları, kısaca gelişim safhalarının çok iyi anlaşılması gerekmektedir. Bunlara bağlı olarak, illüstrasyon sanatçısının karakterleri yaratmaya başlamadan önce; “Sahnenin Seçimi, Eskiçler, Tekniğın Seçimi, Renk Seçimi, Kompozisyon Bütünü” gibi çözümlemesi gereken sorunlar olacaktır. Bu sorunların ele alınış yöntemi, karakterleri oluştururken tasarımcıyı başarıya götüreceğ etkenlerdir. Bu nedenle karakter yaratırken, tasarımcının üslubu önemlidir. İllüstrasyon sanatçısı için üslup, resmin bezenme tarzı ve yorumlanmasıdır. Resimli masal kitapları içeriğinde sanatçının üslubu önemli bir yer tutar. Sanatçı açısından farklı, kullanılan resimsel anlatım dili, şüphesiz onun üslubudur.

Resmin üslubu denildiğinde renk düzenlemesi, fırça, kalemin yada bilgisayar ortamında kullanılan araçların kullanılış biçimi anlaşılır. Şüphesiz yapılan eskizler, renklerin kullanılış biçimi, renkler arasındaki geçişler, yaratılan karakterin kişiliğinin bir parçasını oluşturacaktır.

Karakter nasıl yaratılır? Karakterin özelliklerinin tam olarak illüstrasyon sanatçısı tarafından belirlenmesi ve eskiz aşamasından itibaren karakteristik özellikleri tam anlamıyla her sayfada değişmeksizin uygulaması önemlidir. Bir karakterin özellikleri belirlenirken; karakterin başının, gözlerinin, saçının, duyu ve ifadelerinin, el, kol ve vücut hareketlerinin karaktere has özelliklerinin olması, bunların yanında çocukların sevebileceği ve hoşlanabileceği sevimli bir şekilde tasarlanması gerekir.

Gözler, karakterlerin yüzlerindeki en önemli organdır. Yüzün en anlam taşıyan ve karakterlerin her birini farklı yapan kısımdır. Karakterin bakışlarıyla vermek istediği mesajın doğru yansıtılması çok önemlidir. Karakterlerin gözlerinden ne ifade etmek istediği anlaşılır, örneğin; İnce, dar gözler sık sık (ama her zaman değil) gizemli ve düşünceli karakterlerle ilişkilendirilebilirler. Gözlerle birlikte ağız yapısı da aynı zamanda karakterin ruhsal durumunu belirlemeye yardımcı olur.

Şekil 3.2 Çocuk Kitapları illüstrasyonları için yaratılan karakterlerde göz ve yüz ifadeleri

Yaratılan karakter, çocuk ya da yetişkin olabilir. Eğer bir insan figürü ise insan anatomisi tasarımcı tarafından oran orantı göz önünde bulundurularak eskizlerle birlikte tasarlanmalıdır. Aynı kurallar hayvan karakterlerinin yaratılması içinde geçerlidir. Karakterlerin baş ve vücudunun farklı açılardan tasarlanması illüstrasyonların devamlılığı için önemli bir ayrıntıdır.

İnsan figürü kullanılan illüstrasyonlarda, üzerindeki kumaş veya kıyafet çizimlerinde en çok dikkat edilmesi gereken nokta kumaşın ve hareketin anatomic yapıyla olan bağlantısıdır. Kıvrımlar kumaşın gevşeyip gerildiği yerlerde oluşmaktadır. Tasarlanan kıyafetin rengiyle, şekliyle ve tarzıyla karakteri öne çıkaracağını eskiz aşamasından itibaren hiç bir zaman unutulmamalıdır.

Özgüven kazanımı ve kişilik gelişiminde önemli rol oynayan kitap illüstrasyonları tasarlanırken, illüstratörün olayı veya anı (sahneyi) hangi açıdan çizeceği önemli bir noktadır. Karakterler yaratıldıktan sonra iyi bir biçimde çözümlenmelidir. Bu çözümlenme resimlerin tam olarak metnin hangi bölümüyle ilintili olacağıyla ilgilidir. Önemli olan masalda geçen olay, zaman, mekan ve karakterlerin hangi açıdan resimleneceği ve bu sahnenin doğru olarak belirlenmesidir. Okul öncesi dönemdeki çocuk, kitapların resimlerini birleştirerek olay ve karakterler hakkında bilgi sahibi olur. Olayları ve hareketleri, resimlenen

sahneleri birleştirerek masalın bütünü hakkında bilgi sahibi olur. Bu anlamda kitap resimlemeleri açısından sahenin doğru seçimi sanatçı tarafından göz önünde bulundurulması gereken önemli bir ayrıntıdır.

İncelediğimiz illüstrasyon örneklerinden de anlaşılacağı gibi sanatçılar resimledikleri masalarda bu özelliğı göz önünde bulundurduklarını görmekteyiz. Bu bağlamda, kitap illüstrasyonlarında önemli olanın masalda anlatılanların doğru bir yerden yakalanması ve sahnelenmesi olduğunu vurgulamak gerekir.

Eskizler

Eskiz çalışmaları karakter yaratmanın en önemli safhasıdır ve sanatçının en iyi düşünme ve keşfetme aracıdır. Kısacası karakterlerin belirlendiğı ilk aşamadır. Buna bağı olarak kullanılacak olan malzemeyle kurulacak ilişki içinde eskizler önemli sorumluluk yüklenir. Tasarımcı için bir nevi araştırma kısmını kapsamaktadır. Bu nedenle detaylı bir biçimde çalışılan karakterler başarılı sonuçları beraberinde getirir.

Disney'in yaratmış olduğı karakterlerinin hemen hemen hepsi çok sağlam eskizler üzerine oturtulmuş başarılı çizimlerdir. Bu karakterleri incelediğimizde, eskizlerden itibaren sanat ilke ve elemanlarıyla uyumlu, sağlam illüstrasyonlar olduğunu görmekteyiz. "Alice Harikalar Diyarında" (Alice in Wonderland, 1951) masalında ana karakter olan "Alice"nin çizimlerini ve yan karakterlerin eskizlerini örnek olarak gösterebiliriz. Tam yüz otuz beş yıl önce yazılan ve o günden beri tüm dünya çocuklarının hayranlıkla okuduğı bir kitap olan "Alice Harikalar Diyarında", içine giren herkesi büyüleyen bir hayal ve masal ülkesi. Disney bu hayal ülkesinin karakterlerini en ince ayrıntısına düşünmüş ve karakterlerini belirli iskeletler üzerine oturtturarak doğal hareketleri kolaylıkla elde etmiştir. Alice karakterinde ve diğerkarakterlerin özellikle yüz mimikleri ve kişisel özelliklerinin toplandığı baş tasarımlarında yaratılan karakterin kişiliğine ve anatomisine uygun baş eğrileri üzerinde çalışmıştır.

Şekil 3.3 Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masalı, Alice karakteri eskizleri (Disney, W. 1951)

Özellikle karakterlerin vücutlarını oluştururken, hareketi ve olayı verebilmek için onları çok akıcı bir çizgiyle sağlam anatomi iskeleti üzerine oturmuştur. Örnek eskizlerden de anlaşılacağı üzere Disney'in kitaplarındaki karakterler yaratıldıklarından itibaren çocuklar için ikon olmuşlardır. Bu sevimli küçük kahramanlar, hem estetik anlam da hem de iletilen mesaj anlamında çocuklara her zaman örnek olmuşlardır ve olacaklardır.

Şekil 3.4 Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masalı Karakterleri (Disney, W. 1951)

“Alice”,masalda nargile için “Tırtıl, Kraliçe, Cheshire Kedisi, Sözde Kaplumbağa ve domuz yavrusuna dönüşen bebekle” karşılaşır, yarışlara ve “Çılgın Şapkacı”nın çay partisine katılır, flamingolar ve kirpilerle kriket oynar. Önüne geleni idam etmeye kalkan “KupaKızı” bile “Alice’i” korkutamaz. Disney’in yaratmış olduğu tüm bu karakterler edebi olarak tasvir edilenlerle eskizlerinden itibaren uyumludur.

Şekil 3.5 Walt Disney, Pinokyo Masalı Pinokyo Karakteri Baş Eskizleri (Disney, W. 1940)

Şekil 3.6 Walt Disney, Pinokyo Masalı Pinokyo Karakteri Eskizleri (Disney, W. 1940)

Aynı hikayelerdeki karakterler başka bir illüstratör tarafından nasıl tasarlanırdı? Karakterler nasıl yaratılırdı? Her iki masalda da tasvir edilen karakterler Disney'in çizgisiyle bütünleşmiş olsalar da Avrupa ülkelerindeki illüstrasyon sanatçıları da kendi üsluplarına ve ülkelerinin kültürlerine göre resimlemişlerdir. Bunlara örnek olarak; "Alice"i resimleyenler arasında; Court Jones, Jessica Garda, "Pinokyo Masalı"nı resimleyenler arasında Thea Kliros, Attilio Mussino, Mauro Evengellsta vb. sanatçılar bulunmaktadır.

3.6 Tekniğin Seçimi

Eskiz çalışmalarından sonra illüstrasyonlar üzerinde kullanılacak araçların malzemenin tekniğini belirler. Örnek olarak; suluboya tekniğiyle çalışan bir sanatçının, su kabı, sünger, fırçalar, resim kağıdı, boya gibi malzemelerdir. Bilgisayar ortamında boyanacak tasarımlar için de, kullanılacak programlardaki araçlar, dijital olarak boyanan bu illüstrasyonların tekniğini belirler. Sıralamadan da anlaşılacağı gibi bu malzemeler sanatçının çalışma ortamının hazırlanmasında yararlı olacak dış mekan araçlarıdır. Kompozisyon içerisindeki plastik değerleri çoğu zaman malzemenin özelliği biçimlendirir. Bu nedenle sanatçı malzemenin plastik doku oluşumundaki teknik özelliklerini iyi tanınması gerekecektir. Dolayısıyla, illüstrasyon eskizlerden sonra plastik estetiğini malzemeye bağlı biçimde kazanır.

Malzemenin tanımlanması aşaması ile beraberinde getirdiği teknik sorunların tanınması gereklidir. Örneğin suluboya malzemesinin kendine has tekniği vardır. Suluboya, illüstrasyonların renklendirmesi, ışığın gölgelendirmesi bakımından en uygun boyama araçlarından biridir. Beyaz kağıt üzerinde yaratılan saydamlıkla gerçek bir ışık gölge etkisi yaratmanızı sağlar. Bu teknikte başarılı olmak öncelikle uygulamada kullanılacak kağıdın grenli ve suya dayanıklı olmasına bağlıdır. Suluboyanın temel prensibi, öncelikle konunun verdiği koyu olmasını gereken kısımlardan boyanmaya başlanmasıdır. Ancak suluboya şeffaf bir boya olduğu için eskizler çok hafif çizilmelidir. Kağıdın hafifçe nemlendirilerek ve kenarlarından yapıştırılarak çalışılan bu teknikte fırçalardaki renk üst üste değil, yan yana sürülür. Bu kısımları hafifçe çektikten ve

kuruduktan sonra, ışık alan kısımlar boyayarak, daha sonra da yarım aydınlık kısımların boyanmasıyla resim bitirilir. Bu nedenle boyanın kağıt üzerindeki dağılımı, fırça darbeleri ve renk değerlerinin etkisinin de bilinmesi gerekir. Çünkü bu durum yaratılan karakterlerin her sayfada değişmez renk özellikleri taşıması bakımından önemlidir.

Örneğin; yaratılan karakter, küçük bir çocuk olabilir ya da bir köpek, tüm bunlar hikayenin başından sonuna kadar değişmeyen bir renk ve form özelliği taşımları gerekir. Suluboya tekniğini kullanırken bunu anlamak için; kağıt üzerinde deneyler yaparak sonucu izlemek gerekecektir. Çocuk kitapları karakterlerinde suluboya tekniğiyle çalışan ünlü illüstrasyon sanatçıları; Disney, Odenbach, Nana Furiya, Mustafa Delioğlu, Feridun Oral, İsmail Kaya, Nazan Erkmen, Betül Sayın, Huban Korman vb. Örneğin; Delioğlu'nun ve Sayın'ın suluboya ile boyadığı çocuk kitabı.

Şekil 3.7 Mustafa Delioğlu, Peynirli Börek Masalı Anne Fare Karakter (Delioğlu M.,2000: s:16)

1968 yılında çizgi film fonu yaparak başladığı illüstratörlük yaşamına, 1975' te kurduğu atölyesinde ağırlıklı olarak kitap kapağı ve çocuk kitapları

resimleyen sanatçı, bu alanda kendine özgü bir üslup geliştirmiştir. Çocuklara resimle verilmek isteneni vermek kadar onlara sanatsal bir bakış açısı ve estetik beğeni ölçüsü kazandırabilecek resimler yapmaya özen gösteren sanatçının çalışmalarının neredeyse tümü suluboya tekniğindedir. Resimlediği kitaplar arasında yer alan “Peynirli Börek” sanatçının ustalıklı kullandığı suluboya tekniği ve üslubu açısından başarılı bir çalışmadır. Çizgi film fonu yaparak illüstrasyona başlaması sanatçının teknik seçiminin bu yönde olmasında etkili olabilir. Sulu boya tekniğiyle resimlenen Peynirli Börek Delioğlu'nun kendine has üslubunu çizgi ve renk armonisini ustalıkla yansıtan bir eserdir.

Çocuk kitapları illüstrasyonlar denilince suluboya tekniğiyle boyanan resimler her zaman çocuklar açısından ilgi çekici ve samimidirler. Sulu boyanın kendine has özelliği, ışık gölge oyunlarına olanak vermesi resme boyut katmakta ve ilgi çekici olmasını sağlamaktadır. Çocukların beğenisine sunulan kitap illüstrasyonlarında kullanılan suluboya tekniğinin canlı ve parlak renklerde olması önemli bir ayrıntıdır.

Şekil 3.8 Betül Sayın, Beş Çocuk Beş İstanbul Masalı Karakterleri (Sayın B., 2005)

Suluboya tekniği illüstrasyonlarda iyi şekilde kullanıldığında çocuklar

tarafından ilgi çekici ve estetik anlamda haz uyandırıcı çalışmalar ortaya çıkar. Bu anlamda Sayın'ın çocuk kitapları resimleri de suluboya tekniğine örnek olabilecek illüstrasyonlardır. “Beş Çocuk Beş İstanbul” adlı hikayelerin resimlenmesinde suluboya tekniğini kullanan Sayın yarattığı karakterlerle birlikte o eski İstanbul mekanlarını büyük bir titizlikle ve incelikle resmetmiştir. Suluboya tekniğinin kendi kuralları çerçevesinde renkler canlı, parlak ve çocukların ilgisini çekecek biçimde tasarlamıştır.

İllüstrasyon sanatçıları tarafından illüstrasyonlarda kapaticı bir teknik olan guaj boya da tercih etmektedir. Eskizlerin çiziminden ve renklerin seçiminden sonra guaj boya su ile çok az inceltilerek, üst üste sürülerek çalışılan kolay bir tekniktir. Su ile inceltilmesi bakımından suluboyaya üst üste sürülmesi bakımından da yağlıboya tekniğine benzer. Açık tonlardaki renkleri beyaz boya ile koyu tonlarda renkleri siyah katılarak elde edilir. Bu tekniği kullanan illüstrasyon sanatçılarının ışıklı yerlere sarı ve turuncu, gölge yerlere de mavi ve mor gibi renkler kullandıkları da görülmektedir. Çocuk kitapları karakterlerinde guaj tekniğiyle çalışan ünlü illüstrasyon sanatçıları Disney, Edmund Dulac, Norman Rockwell, Krisztina Renyi Katalin Szegedi, Mürşide İçmeli, Saadet Ceylan, Ümit Öğmel, Nazan Erkmen, Haluk Erkmen, vb. gibi söyleyebiliriz. Örneğin Disney'in ve Mürşide İçmeli'nin suluboya ile renklendirdiği çocuk kitabı.

Şekil 3.9 Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masal Karakterleri (Disney, W.)

Şekil 3.10 Mürşide İçmeli, 23 Nisan Çocuk Bayramına Çağrı Hikaye Karakterleri (İçmeli M., 1985)

Çocuk kitapları illüstrasyonlarında kullanılan bir başka teknik ise pastel boyadır. Pastel, en az diğer resim malzemeleri kadar canlı ve renklidir. Yağlı ve kuru pastel olarak iki çeşittir. Hem çizgi hemde boyama (leke) çalışmalarında kullanılır. İllüstrasyonlarda karakter yaratırken pastel boya, eskiz yapma, parmak ucuyla renkleri katıştırma, bir bez parçasıyla renkleri üst üste bindirme ve karıştırma imkanı verir. Bu teknikte, pastel çubuğu sürüş, renklerin parmakla kaynaştırılması ve degrade, soğuk-sıcak renk dizgeleri ve tamamlayıcı renkler, renk nüansları, gölgelendirme, kontrastlar (ton, renk kontrastları ve eşzamanlı kontrastlar) ton değeri, parlaklıklar ve yansıma gibi plastik öğeleri kullanmak mümkündür. İllüstrasyon sanatçısına yan yana, üst üste sürülerek, kazınarak başka boyalarla birlikte, (suluboya, ispirtolu kalem, kolaj malzemeleriyle) çalışılabilme imkanı sağlar.

Çizgisel, taramalı illüstrasyonlarda tercih edilen kuru boya ise, kurşun kalem özelliği gösteren renkli kalemlerdir. Bu teknikle çizgisel ve sınırlı alanlarda ayrıntılı çalışmalar yapılabilir. Kuru boya ile renklerin birbiri ile karışımı sağlanamadığı gibi geniş alanları boyamak biraz daha zordur.

Yaratılan karakterler teknik olarak bilgisayar programları yardımıyla da renklendirilebilirler. Bilgisayarda hazırlanan hemen hiçbir işi üretmenin tek bir yolu olmadığı gibi bunun da yoktur. Bu yollardan bir tanesi de bilgisayarda yeni baştan karakter yaratabileceği gibi ikinci yol olarak karakalem yapıp daha sonra eskiz kağıdına çizdiğimiz bir eskizi, scanner ile tarayarak dijital ortama geçirerek renklendirmeye hazırlayabiliriz. Sıfırdan bir illüstrasyon üretmek hemen hemen bütün vektör tabanlı programda aynı araçlarla yapılır. Bunun için ana hatlarıyla bir karakter çizimini gerçekleştirdikten sonra renklendirme aşamasında, karakter üzerinde gölgelendirme çalışması olacağından renklerin birer açık ve koyu tonlara sahip olmalarına özen gösterilmelidir. Bu nedenle kullanılacak renkleri içeren bir renk paleti oluşturmak gerekmektedir. İkinci yol ise karakter eskizini permanent kalemle daha detaysız (mesela ışık-gölgeyi dikkate almadan) bir kopyasını ise eskiz kağıdına geçirdikten sonra tarayıcı yardımıyla bilgisayara aktarılması sonrasında pixel formatlı programlarda renklendirme ile gerçekleştirilir. Önceden seçilen renklerin açık ve koyu tonlarıyla ve filtreler yardımıyla istenilen ölçüde gölgeleme yapılabilir.

Ülkemizdeki çocuk kitaplarında çok fazla kullanılmayan bir teknikten de bahsedilebilir. Yırtma yapıştırma olarak çalışılan bu teknik kolaj tekniğidir. Çeşitli atık malzemelerle (gazete, kağıtları, dergi vb. kağıtlar) istenirse yırtılarak yada makasla kesilerek yapıştırılır, resimler parçalanarak veya bütün olarak kullanılabilir. Kağıt dışında çeşitli (İplik, kumaş, makarna vs.) malzemeler de kullanılabilir. Farklı kolaj malzemeleri bir arada çalışılabilir. Sanatçıya özgür bir çalışma materyali sunan kolaj çalışmaları özellikle okul öncesi ve ilköğretim dönemi çocuklarının ilgisini çeken bir tekniktir. Çeşitli Avrupa ülkelerinde başarıyla gerçekleştirilen ve sanatçılar tarafından özgün eserler oluşturulabilen bu teknik ile ülkemiz koşullarında da çocukların beğenisine sunulabilecek eserler yaratılabilir. Bunun için de, diğer tekniklerde kullanılan malzemelere ek olarak el becerisi gerektirmektedir. Özellikle kesici aletlerin (makas, bıçak vb.) kullanıldığı bu teknikte sanatçının tasarıma katkısı diğer tekniklerle karşılaştırıldığında daha fazla olmasıdır. Ancak bu olumsuzluk bu yeni ve ilgi çekici tekniğin kullanılmamasını gerektirmemelidir.

Renk Seçimi

Renk, resimli çocuk kitaplarının temel özelliklerinden birisidir. Kitabın cazibesinin artmasının yanı sıra, plastik bir öge olarak da etkin rol oynar. Çocuklar için hazırlanacak tasarımlarda canlı renklerin kullanılmasının yanında ayrıca zıt renklerin kontrastlığından da yararlanılabilir. Bu nedenle dikkati karakterler üzerinde yoğunlaştırmak için renk ögesi kullanılabilir. Ancak burada önemli olan, bütündeki renk ahenginin her bir resimde kendini göstermesidir, aynı zamanda gerçeğe uygun olmasıdır. Dolayısıyla bilinçli seçilen renklerden oluşturulan tasarımlardan iyi sonuçlara ulaşmak çok daha kolaylaşır. Bazen masal ve hikayelerde geçen karakterler de renk ögesinin gerçek dışı kullanıldığı görülür.

Örneğin; İllüstratör Ferit Avcı'nın resimlediği "Kırmızı Fil'i Gördünüz mü?" adlı masal kitabında hayvanların gerçeğe uygun olmayan fantastik renklerde boyandığını görmekteyiz. Hikaye, ana karakteri olan kırmızı renkli bir fil ve küçük bir çocuk, yan karakterler arasında pembe fare, yeşil karga, mavi balina mor kedi vb. karakterlerden oluşmakta. Konuda anlatılan fil kırmızı olduğu için sanatçı fili kırmızı renkli boyamıştır. Peki ya diğer karakterler neden gerçeğe uygun değiller? Onlar da aynı şekilde yazarın tasvirlerine uygun olarak boyanmışlardır. Kısacası yazarın hayal gücü çizeri renk konusunda yönlendirmiştir. Bu nedenle Avcı, tasarımında fazla parlak renkleri bir arada kullanmak zorunda kalmıştır. Bu renklerin şiddetini azaltabilmek için ise daha çok beyaz bir boşluk üzerinde kompozisyonlarını kurgulamıştır.

Renk ögesinin derinlik Perspektif üzerindeki etkisini şu şekilde açıklayabiliriz; sıcak renkli cisimler yakında, soğuk renkli cisimler uzakta; koyu tonlu cisimler yakında; açık tonlu cisimler uzakta; parlak cisimler yakında, mat cisimler uzakta sert dokulu cisimler yakında; yumuşak dokulu cisimler uzakta etki yaparlar. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sanatçılar kitap resimlerinde, çocukların cisimleri algılamalarını kolaylaştırmak açısından renk ögesinin bu özelliklerinden faydalanabilirler. Okul öncesi dönemdeki çocuklar için resimlenen kitaplarda renkler çok fazla nötrleştirilmemeli ve canlı parlak olarak kullanılmalıdır.

Şekil 3.11 Ferit Avcı, Kırmızı Fili Gördünüz mü? adlı kitaptan illüstrasyon çalışması (Avcı F., 1996)

Okul öncesi çocuklar için hazırlanan tasarımlarda genellikle canlı renklerin kullanıldığı doğrudur. Ancak; bu renklerden çok parlak olanların bir arada kullanmak iyi sonuçlar vermeyebilir. Çocuk tarafından algılama zorluğu oluşturulabileceği gibi objenin sınırlarını aşıp dışarıya taşacaktır. Fazla parlak renklerin bir arada kullanılmaması, desenin güzel ya da doğru algılanmasını zorlaştıran bir unsurdur.

3.7 Kompozisyon Bütünü

Kompozisyon temel tasarım öğelerinin bir sistem içinde ilkeler bağlamında bir araya getirilmesidir. Çocuk kitaplarında karakterle çevresinde gelişen olay arasında bir bağ olduğu ve bu anlamda karakterin kompozisyon içerisindeki yeri de önemlidir.

Eskizlerdeki karakterin, kompozisyonun bütünlüğü içindeki yeri, ölçü ve oranları düşünülerek, ebatlarının belirlenmesi yine gerçeğe uygunluğu tasarımcı tarafından dikkat edilmesi gereken noktalardır. Bu bakımdan eskiz aşamasından

itibaren karakterlerin konunun içindeki diğer karakterlerle, objelerle ve mekanlarla arasındaki denge, ön ve geri plan düşünülerek gerçek oranlarıyla tasarlamak gerekmektedir. Çocuğun yaratılan karakteri sevmesi, ilgiyle izlemesi, tamamen onu kavrayışına ve yaratıcılığına bağlıdır.

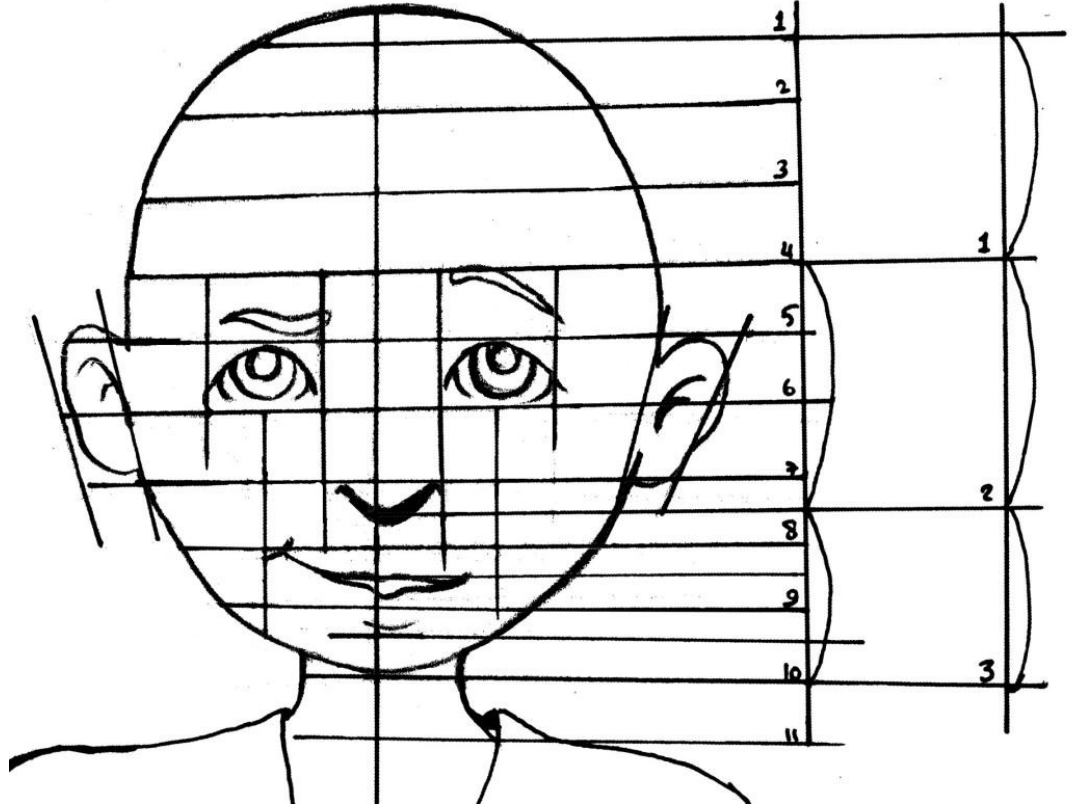
4. KELOĞLAN KARAKTERİ YARATMA

Araştırmanın bu bölümü, daha önceki bölümde yabancı ünlü karakterler bölümünde incelenen, karakterlerin eskizlerden itibaren yüz ve vücut anatomileri, kullanılan renk ve biçimler, özellikle Disney'in karakterleri göz önünde bulundurularak Keloğlan karakteri yaratılmasıdır. Öncelikle "Keloğlan" karakterinin kişilik yapısı, "Keloğlan Masalları"nda anlatılanlar doğrultusunda saptanması gerekmektedir. "Keloğlan" yüzyıllardır anlatılan, nesillerden nesillere aktarılarak günümüze kadar gelen bir masal kahramanımızdır. Tembeldir ama aynı zamanda cin gibi zeki ve kıvrak bir zekaya sahiptir. Tembelliği her seferinde başına iş açsa da o, çocuksu saflığı, pratik zekası, yapıcı karakteriyle sonunda mutlaka doğruya ulaşır. O, çocuk yaşta bir masal kahramanı olduğu için çocuklara yakın bir tiptir. Çocukluk döneminde çocuklara arkadaş olmasının en temel nedeni ise daima çocuk kalabilmesi ve bu çocuksu yanını hiçbir zaman kaybetmemiş olmasıdır. "Keloğlan'ın" çocuklar tarafından birçok sevilme nedeni olabilir. O her masalın sonunda mutlaka başarılı olur. Zekâsı ve başarısı ile çirkinliğini örter. Bu yönü ile yoksulların umudu olduğu gibi toplumsal çelişiklere de bir cevaptır. "Keloğlan", yoksul biri olarak evinden uzaklaşsa da kötüler onu güç durumda bıraksa da iyilerin desteği ile kötüleri yener ve onlarla hesaplaşır. Ödülü kazanmadan önce, özellikle de padişah tarafından sınanır. "Keloğlan Masalları", çocukların hayal dünyasında gerçekleştirdiği çözümleme ile hayatın gerçeği içindeki toplumsal çelişiklerle hesaplaşmayı öğretir. Bir insan karakter olarak "Keloğlan" çizimi, yoksulların gerçekliğini yansıttığı gibi umudunu ve özlemine de temsil eder. "Keloğlan" karakteri üzerine çok fazla yük yüklenmiştir ve bu karakteri canlandırmak onu bu taşıdığı kişilik yapısıyla resimlemek önemlidir.

“Keloğlan Masalları” edebi açıdan, okul öncesi dönemden başlayarak okul dönemini de içine alan, yaş seviyesi olarak 6-12 çocuğunun hoşuna giden masallar olduğu söylenebilir. Bu masalları resimleyecek olan sanatçıların öncelikle, Araştırmanın; “0-6 Yaş Çocuğun Kitaplara Olan İlgisi”, “7-11 Yaş Çocuğun Kitaplara Olan İlgisi” bölümlerinde bahsettiğimiz gibi, bilmesi gerekmektedir.

“Keloğlan Karakteri” bu yaş çocuğunun pedagojik gelişimi göz önünde bulundurularak, onların seviyesine uygundur. Yuvarlak yüz ve vücut hatlarına sahip olan anatomik yapısıyla, belirli bir oran-orantı içerisinde tasarlanan “Keloğlan Karakteri” onların sevebilecekleri şekilde tasarlanmıştır.

Yaratılan “Keloğlan” karakteri eskizlerden itibaren anatomik açıdan belirli bir sistem içerisine oturtulmuştur. On eşit parçaya bölünen baş ovali içerisine sistemli bir biçimde yerleştirilen yüz uzuvları karakterin genel yüz anatomisini oluşturmaktadır. Keloğlan karakteri, adından da anlaşılacağı üzere “kel”dir. Karakterin bu fiziksel özelliği göz önüne alınarak çizilen baş ovali, çocuğun baş anatomisine uygun olarak, başın büyük bir kısmını kaplamaktadır. Karakterin kel oluşu bu şekilde vurgulanmıştır. Karakterin gözleri, kişiliğini yansıtan şekilde büyük ve baş ovalinin ortasında yer almaktadır. Kaşlar ise karakterin cin fikirli, kurnaz kişiliği göz önünde bulundurularak, bir kaşı üst tarafta olarak tasarlanmıştır. Kulaklar normal bir çocuk anatomisine uygun olarak göz ve burun hizasında yer almıştır. Ağız kısmı ise “Keloğlan’ın” sevimli ve haşarı bir çocuk oluşu göz önünde bulundurularak sol tarafa doğru hafif bir gülümseme şeklinde ifade edilmiştir.

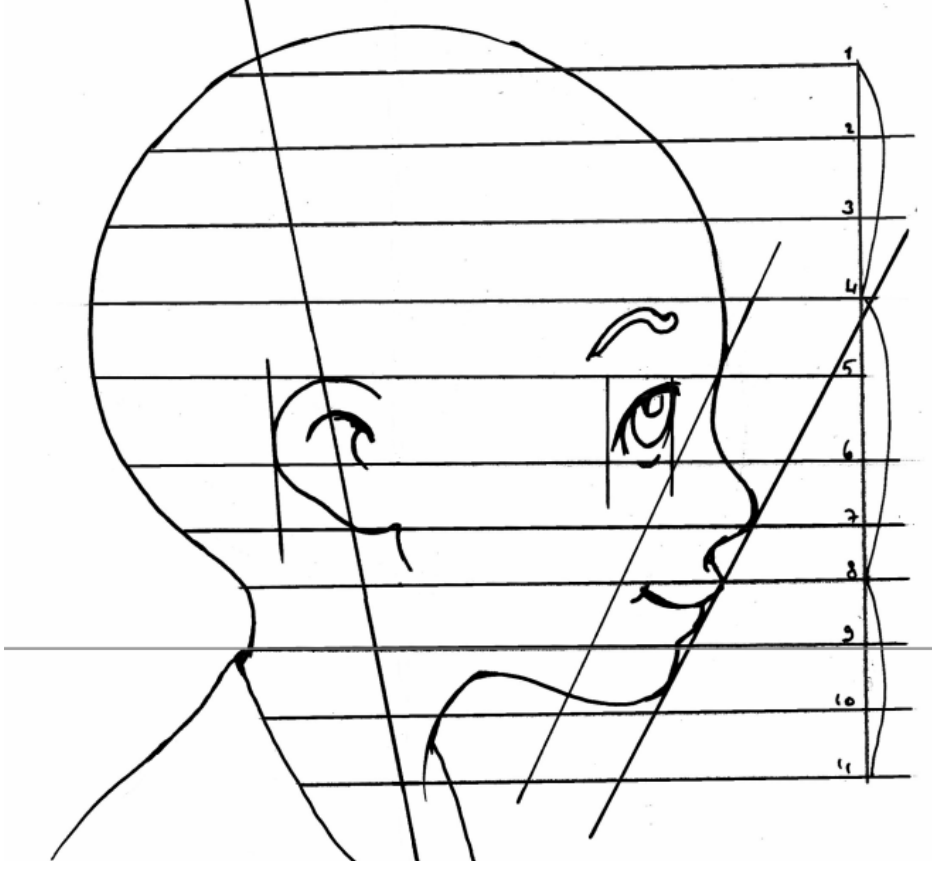

Şekil 3.12 Keloğlan Karakteri baş anatomisi önden

Yaratılan “Keloğlan” karakteri eskiz aşamasında profil görünüşte de çizilmiş ve önden görünüşüyle birlikte sistemli bir şekilde tasarlanmıştır. Disney’in karakter eskizlerinden de anlaşılacağı üzere, yaratılan özgün karakterin çeşitli açılardan görünüşleri eskizlerden itibaren sağlam bir anatomik iskelet içerisine oluşturulduğunda, illüstrasyonların sürekliliği açısından karakterin değişmezliğini koruduğunu söylenmektedir.

İllüstrasyon sanatçısının eskizlerden itibaren yarattığı karakterin çocukların sevebileceği, özgün, estetik anlamda başarılı olması bakımından sağlam bir anatomik yapıya oturtmasının ne denli önemli olduğunu bilmelidir. İllüstrasyon sanatçısı şunu unutmamalıdır ki yüz karakteri yansıtan en önemli ifade aracıdır.

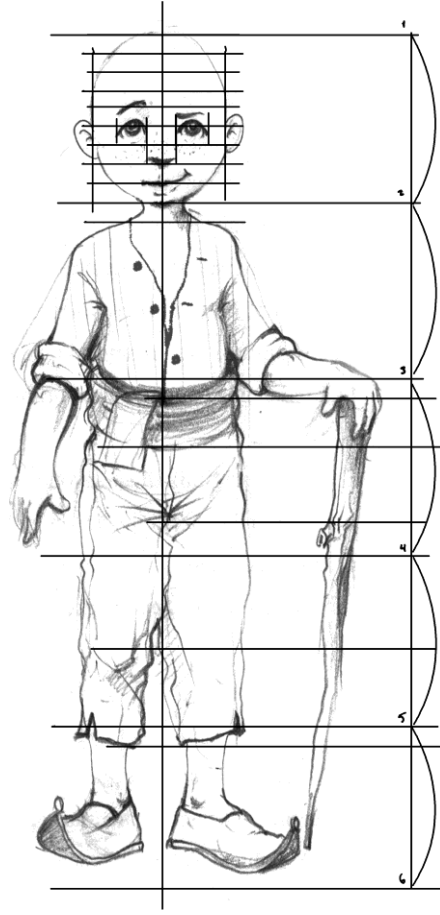

Şekil 3.12 Keloğlan Kitabı baş anatomisi profilden

Yaratılan karakterin vücut anatomisi ve hareketleri tasarlanırken aynı yüz eskizlerinde olduğu gibi çocuğa özgü vücut oranları belirlenmiştir.

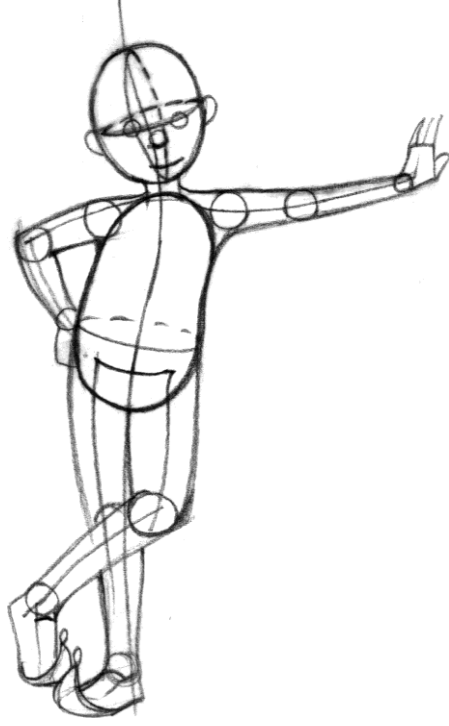
Çocuk anatomisi ve vücut oranları dikkate alınarak tasarlanan Keloğlan karakteri, başı vücuduna oranla büyük olarak çizilmiştir. Giydiği kıyafetler “Keloğlan Masallar”ında anlatılan yaşadığı döneme özgü ve “Keloğlan” ın yoksul bir çocuk olduğu göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır.

Keloğlan’ın vücut hareketleri ve yüz ifadeleri çizimlerine gelince yine masallarında anlatıldığı üzere kişiliğini yansıtacak şekilde tasarlanmıştır.

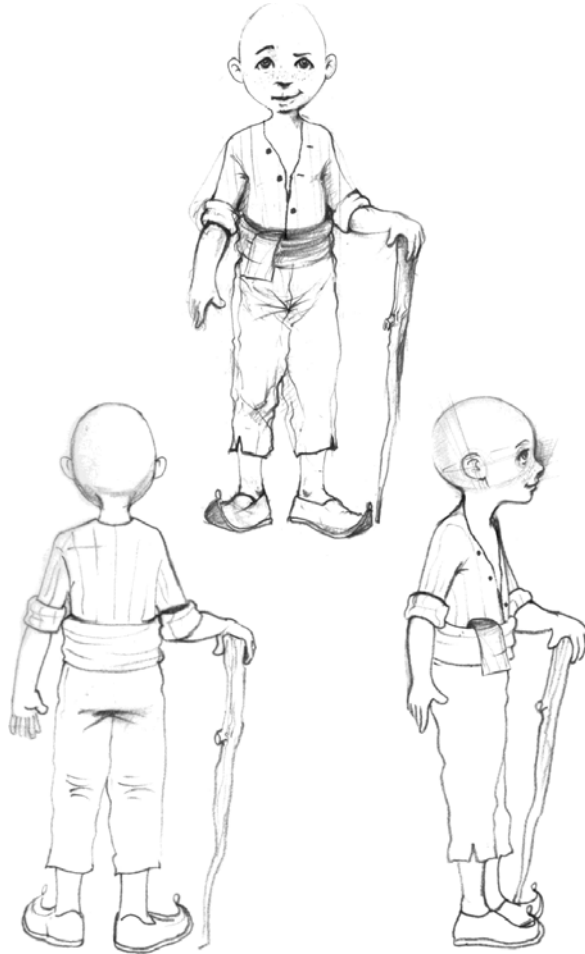

Şekil 3.13 Keloğlan Kitabı vücut oranları

Şekil 3.14 Keloğlan Kitabı Karakterin vücut anatomisi eskizleri

Şekil 3.14 Keloğlan Kitabı vücut anatomisi eskizleri

Şekil 3.15 Keloğlan Kitabı vücut hareketlerdeki eskizleri ve yüz ifadeleri

Şekil 3.16 Keloğlan Kitabı vücut hareketlerdeki eskizleri ve yüz ifadeleri

Şekil 3.17 Keloğlan Kitabı vücut hareketlerdeki eskizleri ve yüz ifadeleri

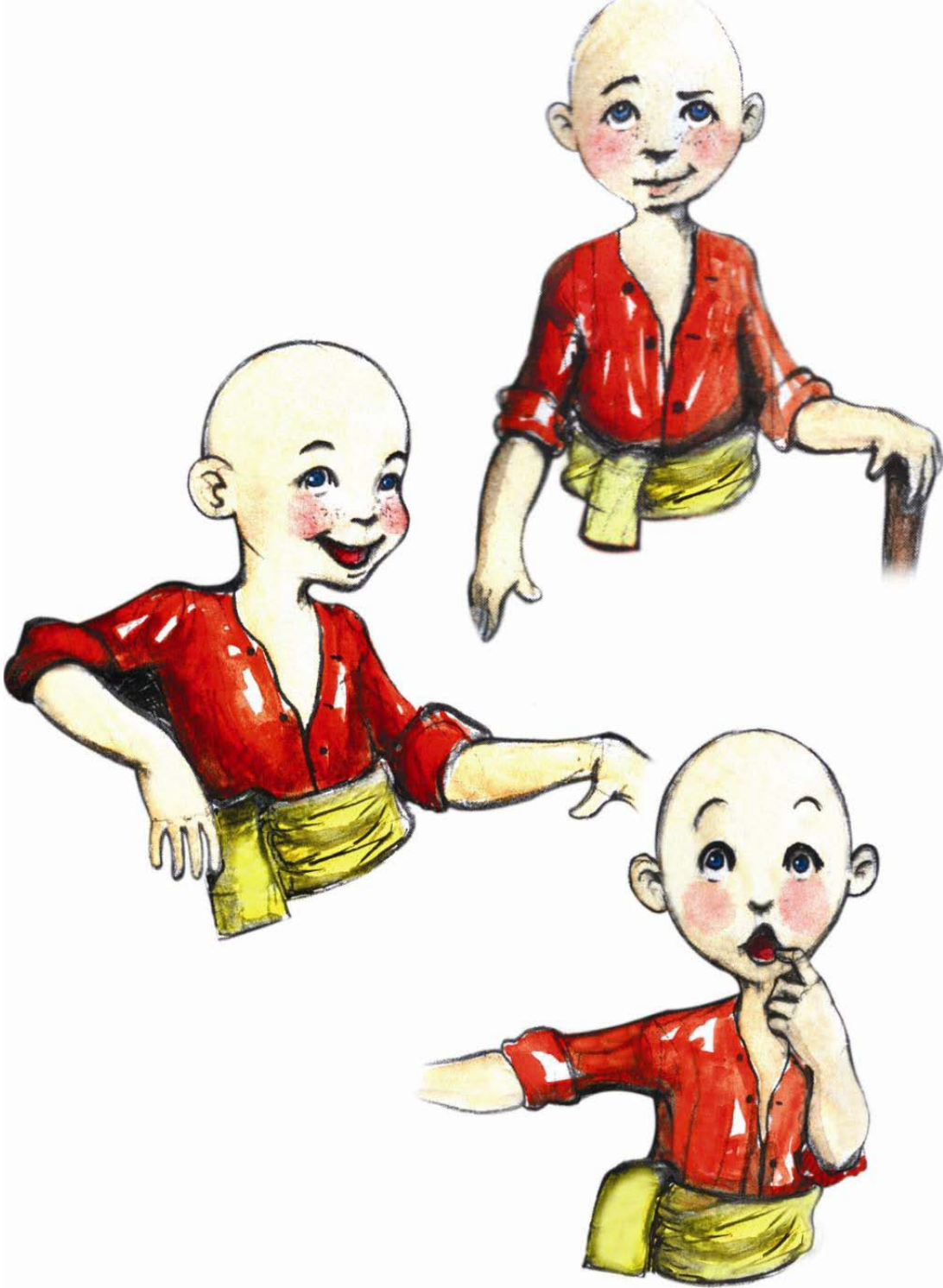

Şekil 3.18 Keloğlan Kitabı vücut yüz ifade ve hareketleri, suluboya tekniği

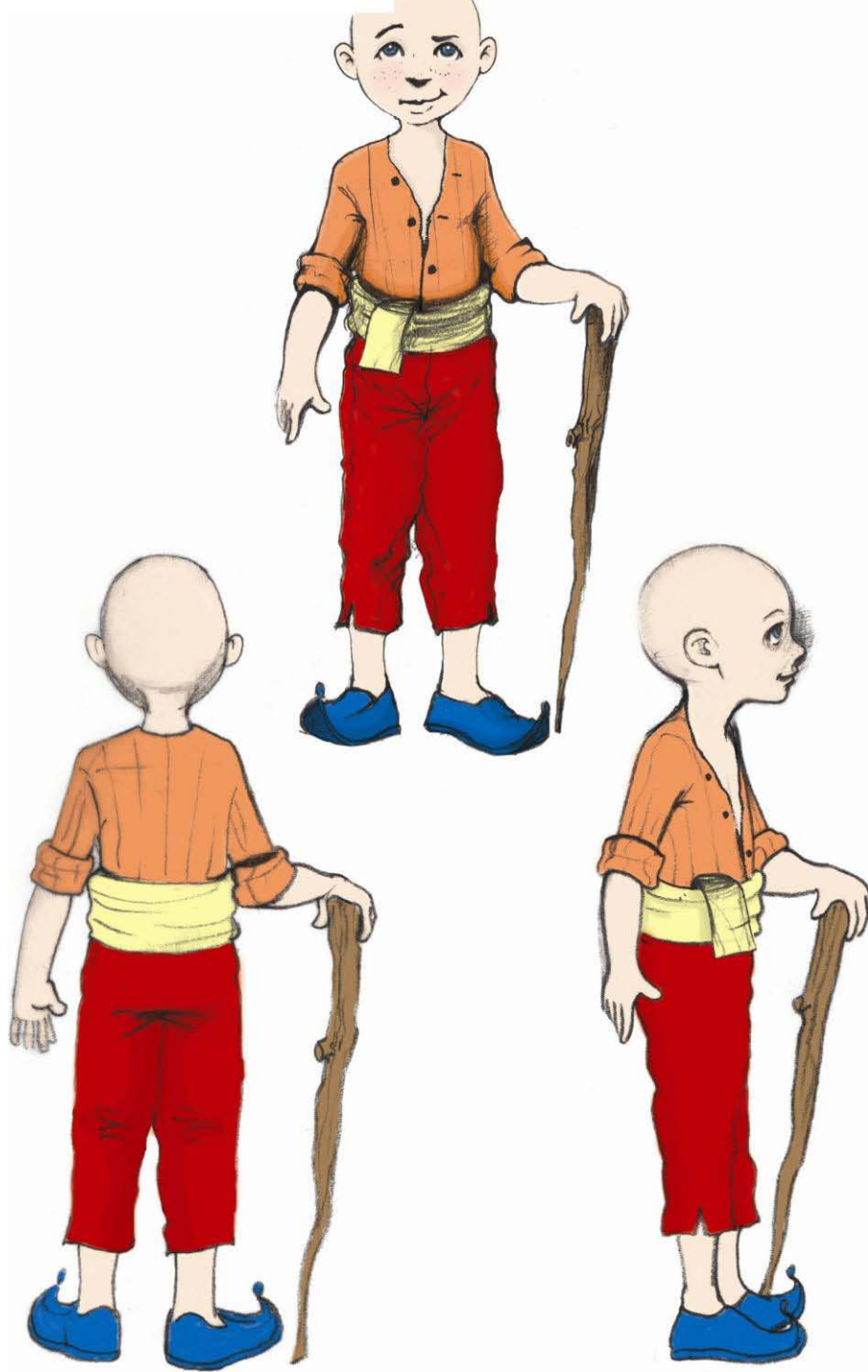

Şekil 3.19 Keloğlan Kitabı Karakterin vücut ifade ve hareketleri, suluboya

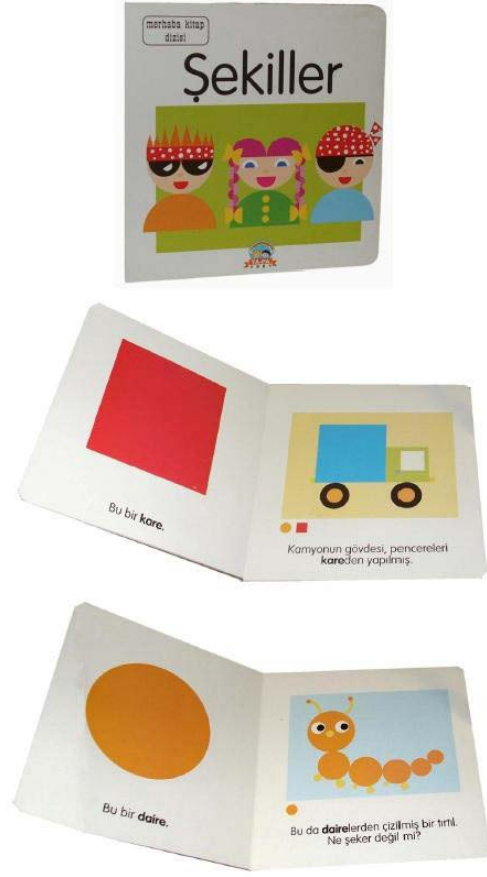

Şekil 3.20 Keloğlan Kitabı Karakterin vücut yüz ifade ve hareketleri suluboya tekniği

Şekil 3.21 Keloğlan Kitabı Karakterin vücut ifade ve hareketleri, suluboyateknig

Okun öncesi çocuk kitaplarındaki eğitici kitap illüstrasyonlarına, soyut olmayan kavramlar basit ve anlaşılır olma ilkesine örnek olarak aşağıdaki örnekler gösterilebilir.

Şekil 3.22 Ya-Pa Yayınlarından Çıkmış, Şekilleri Kavramaya Yönelik Bir Okul Öncesi Kitabı (Orjinalden Fotograf Çekimi)

Henüz okuma yazma bilmeyen okul öncesi dönemi çocuklarına yönelik hazırlanan pek çok kitap yada benzer basılı materyallerden, genellikle ebeveyn ya da okul öncesi eğitimde öğretmen gözetiminde faydalanılmaktadır. Bu dönem çocuklarına yönelik kitaplar, genellikle resim, şekil, çizim gibi görsel öğeleri içermekte ve özellikle okul öncesi eğitimi kitapları, çeşitli etkinliklerin yapılmasını sağlamak, içeriklerine göre sanat eğitimini, el becerisini ya da zihinsel yetenek ve kavramayı geliştirme amaçlı olabilmektedir (Anaokulu çocuk kitaplarında deneysel formlar Arzu ERGÖL yüksek lisans tezi Grafik ana sanat dalı Eskisehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Nisan 2008).

Şekil 3.23 Kartları Eşleştir Şekil Ve Renkleri Kavramaya Yönelik, Spiralle Birbirine Tutturulmuş Kartlardan Olusan Bir Okul Öncesi Kitabı (Orjinalden Fotograf Çekimi)

Şekil 3.24 Resimlerle Zıt Kavramları Tanıtan Bir Okul Öncesi Kitabı (OrjinaldenFotograf Çekimi)

Cin Ali Serüvenleri adlı kitap dizisinde fişleri kullanarak okumayı heceleyerek öğrenme yerine tüm dengelimci bir sistemle öğrenme esastır. Kitapların kahramanı Cin Ali; yaramaz, yerinde duramayan, sürekli sorgulayan, araştıran bir çocuktur. Başında sürekli bir kasket ile çizilen Cin Ali, giysili değildir; gövdesi bir çizgiden ibarettir. Cin Ali, Anadolu köylerinde öğretmenlik yapan ilkokul öğretmeni Rasim Kaygusuz tarafından 1968 yılında yaratılmış bir kahramandı. Çocuklar kolay çizebilsin diye çöp adam şeklinde tasarlandı. Cin Ali kitaplarının çizimlerini Selçuk Seğmen yapmıştır.

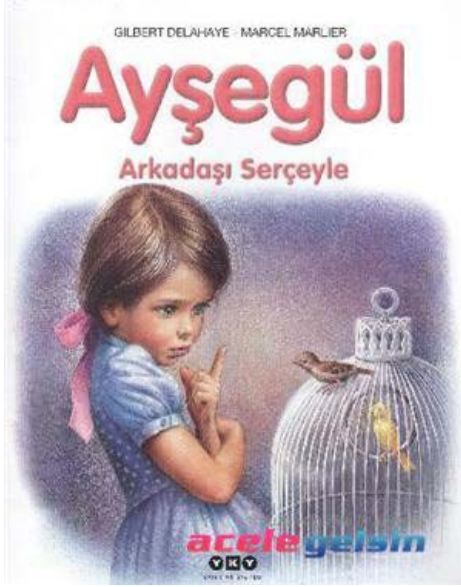

Şekil 3.25 Cin Ali serisi (1968)

"Çöp Adam, çocukların görsel sağlığına aykırıdır" iddiası üzerine 1990'larda imaj değiştirdi ve papyonlu, kulağı çiçekli, siyah saçlı, belirgin yüzlü, fiyonklu ayakkabıları olan bir çocuk olarak resmedilmeye başladı. Bu yeni imajı Mustafa Delioğlu çizdi Cin Ali kitapları 20 yıl boyunca İpek Matbaacılık tarafından basıldı. İpek Matbaacılık, Rasim Kaygusuz'un dostu Maraşlı Hacı Ali İpek tarafından işletilmekteydi. Cin Ali adının, matbaa sahibi Ali İpek'in "Cin Ali" lakabından esinlenerek kitabın kahramanına verildiği anlatılmaktadır. Cin Ali kitaplarının yayım hakkı Rasim Kaygusuz'un 1988'deki ölümünün ardından arkadaşı ve Artım Yayınevi'nin sahibi Mustafa Torun'a bırakılmıştır. Cin Ali serisi 2005 yılında ömrünü doldurduğu gerekçesiyle ilköğretim müfredat programından kaldırılmıştır.

Küçük Ayşegül, orijinal adı Martine olan çocuk kitabı serisi kahramanının Türkiye'deki adıdır. Ayşegül, kurgusal küçük bir kız çocuğudur; yazar Gilbert Delahaye ve çizer Marcel Marlier tarafından yaratılmıştır.

1954 yılında Fransızca olarak yayımlanmıştır. Gilbert Delahaye'nin 1997'de ölümü üzerine Ayşegül maceralarını Marcel Marlier'in oğlu Jean-Louis Marlier yazmaya başlamıştır.ayşegül serisi en iyi evrensel çocuk kitabı çizimlerine örneklerdendir.

Şekil 3.26 Galagazete-cocuk kitapları

4.1 Norman Rockwell Grafik Tasarımcı, İllüstratör

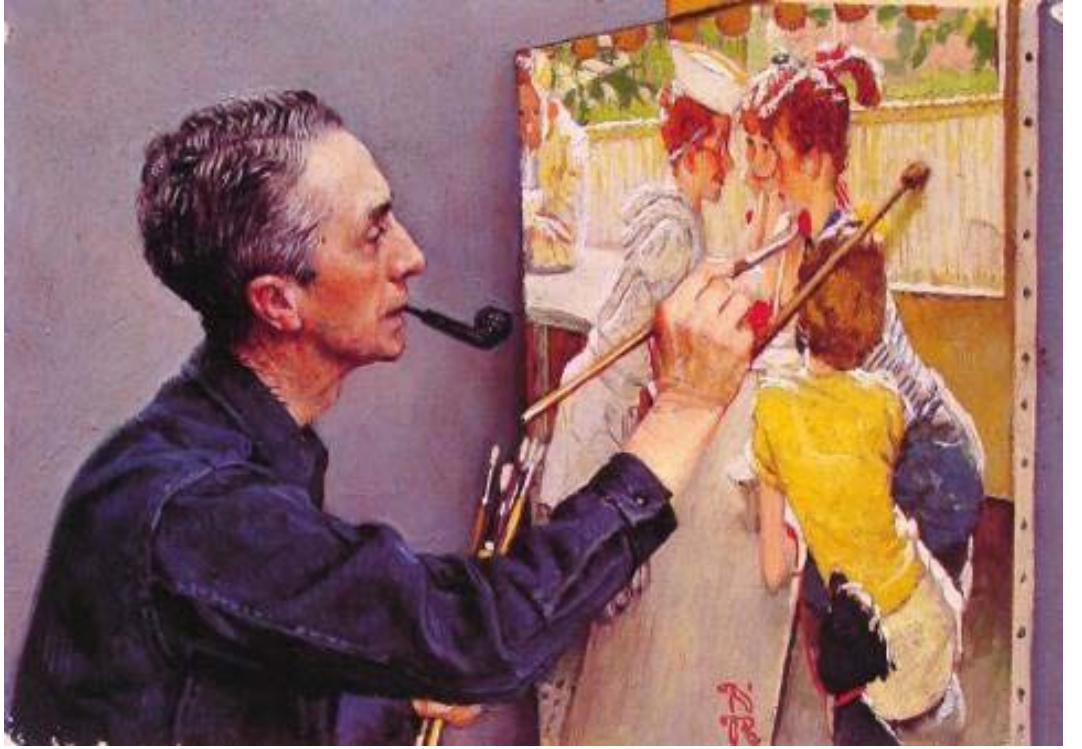
Norman Percevel Rockwell (D. 3 Şubat, 1894 Ö. 8 Kasım, 1978) Amerikalı ressam ve desinatör. Özellikle Amerikan gündelik hayatına dayalı sevimli, sıcak ve mizahi resimleri ile 40 yılı aşkın süre The Saturday Evening Post dergisinin kapaklarını hazırlayarak Amerikan popüler kültürüne damgasını vurmuştur.

Şekil 3.26 Turkmanga.orgnorman-rockwell-norman

New York'ta dünyaya gelen Norman Percevel Rockwell, resme merakını ve yeteneğini erken yaşlarda kanıtlayarak daha 16 yaşında ilk siparişini aldı. Daha ergenliğe erişmeden Amerikan İzçiler Birliği'nin yayın organı Boys' Life dergisinin sanat yönetmeni oldu. 21 yaşında ailesiyle New Rochelle, New York'a taşındı. Burada karikatürist Clyde Forsythe ile bir stüdyo kurarak Life, Literary Digest ve Country Gentleman gibi dergilere ilüstrasyonlar yaptı. 1916 yılında 22

yaşındayken The Saturday Evening Post'a ilk kapağını sattı. Aynı yıl Irene O'Connor ile ilk evliliğini yaptı. 1930'da boşandılar. Daha sonra Mary Barstow ile evlenen Rockwell, bu evliliğinde 3 çocuk babası oldu. Aile 1939'da, sanatında kırsal kesim hayatının konuları yoğunlaştığı, Arlington, Vermont'a taşındı. 1953'de Stockbridge, Massachusetts'e taşındılar ve altı yıl sonra eşi burada öldü. Norman Rockwell, 1961 yılında emekli bir öğretmen olan Molly Punderson ile evlendi. Eserlerinin çoğu Stockbridge'daki Norman Rockwell Müzesinde sergilenmektedir.

Şekil 3.27 Turkmanga.orgnorman-rockwell-norman

Norman Rockwell, sanat hayatı boyunca 4.000 civarında eser veren çok üretken bir ressamdı. Eserlerinin bir kısmı yangın gibi sebeplerle kaybolmuşsa da çoğu çeşitli koleksiyonlarda bulunmaktadır. Rockwell'in eserleri yaşamı boyunca sanat eleştirmenlerince ciddiye alınmamış ve fazla pop bulunmuştur. Lolita'nın meşhur yazarı Vladimir Nabokov, Rockwell'in Olağanüstü tekniğinin sıradan bir işe koşulduğunu söyler ve Pnin isimli kitabında "Dalí aslında Norman Rockwell'in bebekken Çingene tarafından kaçırılmış ikiz kardeşidir.", der.

Şekil 3.28 turkmanga.orgnorman-rockwell-norman

4.2. Okul öncesi çocuk kitapları

Okuma ve yazmayı çocuk ilkokulda öğrense de, çocukla kitap ilişkisi erken yaşta başlar. Okul öncesi çocuk kitaplarında her yaş dönemi için hazırlanmış kitaplar vardır. Yaş dönemine uygun kitaplar seçilmesi gerektiği gibi, bu kitapların hazırlanmasını sağlayan yazar-çizer-yayıncı bütünlüğünde önemsenmesi gereken etkenler vardır.

Oldukça kötü kâğıda basılmış, özensiz çizilmiş resimli kitapları çocuğa sunarsanız, çocuğun biçimlenmesinde estetik olgusu doğal olarak kötü gelişir. Bu konuda çocuk kitabı yazar ve çizerinin üzerine düşen önemli sorumlulukları vardır ve özünde bunun bilincinde olunması gerekir.

Çocuk, okul öncesine yönelik bir kitap resimlemesinde, kitabın resimlerine bakarken kendi yakın çevresinden bir şeyler görmek arayışında olduğundan bunu dikkate almalı ama, belli bir hayal gücünün oluşması için sınırlan hafifçe zorlamak da gerekir.

Çocuğun okuma ve resimleri inceleme bütünlüğünü bozacak grafik düzenlemelerinden, kitabın tasarımını yaparken kaçınılmasına dikkat edilmelidir. Resim ve metin arasında bir kopukluk olmamasına özen gösterilmelidir. Aksi takdirde, bu kopukluk çocukta çelişkiler doğurabilir.

Renk seçiminde ise, genelde parlak ve canlı renkler çocukların ilgisini çekmekle beraber resimlenen kompozisyonun içeriğindeki katealınmalıdır.

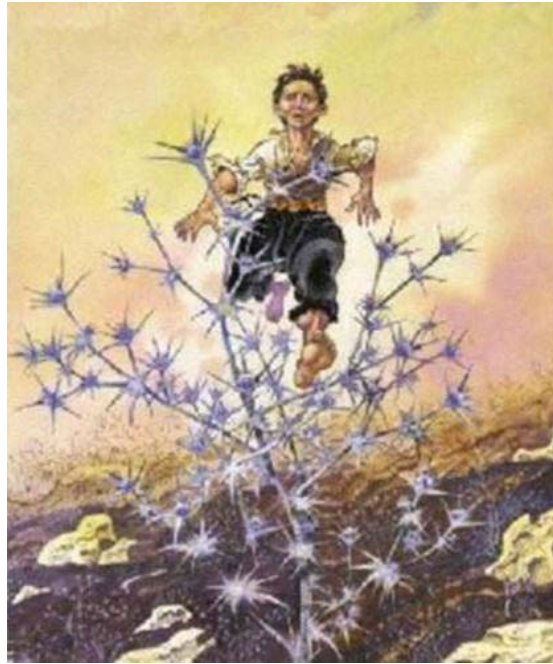
Kitabı sevdirmek ve kitaplarla iç içe yaşamasını sağlayabilmek amacından hareketle çocuklara kitap aracılığı ile verilecek mesajların önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Kitabın metni olmasa bile, çizilen resimlerin de bir öyküsü, bütünlüğü olmalı ve öykü bir anlamda çocuğun kurgu gücüne bırakılmalıdır. Ne anlatılmak, ne verilmek isteniyorsa, çocuğa bunun analizi iyi yapılmalıdır. Tanınmış çocuk kitabı illüstratörlerinden Mustafa Delioğlu, metinlerini de kendisinin yazdığı Nasreddin Hoca Bir Gün başlıklı seriyle, Hoca'ya yeniden hayat verdi. Mustafa Delioğlu, Türkiye'de çocuk kitabı illüstrasyonu yapan en güçlü isimlerden biri. Çocuklar için kitap kapakları ve içleri resimlerken, onlara resmi sevdirmeyi ve estetik algılarını geliştirmeyi amaçlayan sanatçının son alametifarikası Nasreddin Hoca Bir Gün adlı seri. Nasreddin Hoca Bir Gün serisinin en önemli özelliği, metinleriyle birlikte tamamen *Delioğlu*'na ait olması. Bu seriyle sanatçı ilk kez metin de oluşturmuş. Nasreddin Hoca'nın keskin zekâsını gösteren en tipik fıkraları seçen sanatçı, bu metinleri, renkli, canlı ve âdeta yaşıyor hissi uyandıran figürlerle zenginleştirmiş ve Anadolu kültürünün gelmiş geçmiş en ünlü figürlerinden olan Nasreddin Hoca, Delioğlu'nun elinde bir kez daha can bulmuş. Hoca her sayfada başka kostümlerle, başka renklerde ve başka başka yüz ifadeleri takınmış halde resmedilmiş. Mustafa Delioğlu kullandığı suluboya tekniğiyle okuyucuda sayfalar arasında geziniyor hissi uyandırıyor.

Şekil 3.29 Nasreddin Hoca Bir Gün Mustafa Delioğlu

Türkiye’de değil resimli, doğru düzgün çocuk kitabı bile yayımlanmazken bu mesleğin başlatıcısı olan sanatçı, her gün atölyesinde kitap resimleri çizmeye devam etmektedir.

Şekil 3.30 İsmail Gülgeç, İnce Memed Karakteri (Gülgeç, İ.)

Türkiye’de resimli öykü kitabı alanı, 1970’lerdeki ekonomik kriz nedeniyle gelişmemiştir. Bu dönemde New York’da yayımlanan ilk resimli öykü kitabı, Can Göknil tarafından 1974 yılında hazırlanan “Bir Kirpi Masalı” adlı eserdir. Bir Klübe Bir Ev, Bilmeceler ile ABC, Çocuk Tekerlemeleri resimledikleri kitaplar arasındadır (Resim-iş Öğretmenliği programı Y.L.Tezi çocuk kitapları resimlemede karakter yaratma Halime Özge MARDİ İzmir 2006). 'Lili ve Yedi Çocuğu'na Özel ödül Tülin Kozikoğlu'nun 'Lili ve Yedi Çocuğu' serisinden 'Hayvanları Çook Seviyorum' kitabı özel ödüle layık görüldü.

Şekil 3.31 Uluslararası Çocuk Kitapları Kurulu (IBBY)

Uluslararası Çocuk Kitapları Kurulu’nun (IBBY) üyesi olan Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği’nin (ÇGYD) Yılın Çocuk Kitapları seçiminin 2010 yılı ödülleri sahiplerini buldu. Yılın En İyi Resimli Öykü Kitabı dalında, İletişim Yayınları tarafından yayımlanan, Tülin Kozikoğlu’nun yazdığı ve Banu Taylan’ın resimlediği 'HAYVANLARI ÇOOK SEVİYORUM!' Jüri Özel Ödülü’ne değer görüldü. HAYVANLARI ÇOOK SEVİYORUM! Lili’nin yedi çocuğundan biri olan Veli’nin hayvanlara duyduğu sevgiyi ve hayvanat bahçesinde yaşadığı maceraları konu alıyor. Yedi kitaptan oluşan “Lili ve Yedi Çocuğu”, “büyümeye” dair “büyük” sorunları işleyen renkli ve eğlenceli bir çocuk

Şekil 3.32 (yazilar/haber22590-Velileri_dehsete_dusuren_masal_kitabi.html)

‘X masal adlı masal kitabı çocukları intihara yönlendiriyor Okul öncesi çocuklara yönelik hazırlanmış ‘X Masal’ adlı kitapta yer alan intihar mesajları ebeveynleri harekete geçirdi. Yoksul ve Cimri adamın macerasının anlatıldığı masalda intihar mesajının açıkça verilmesine tepki gösteren Çocuk ve Ergen Psikologu Sevil Yavuz Gümüş, “Kitapta yer alan mesajlar çocuklarda intihar girişimlerinin alt yapısını hazırlayabilir” dedi.

X Yayıncılık tarafından okul öncesi çocuklar için piyasaya sürülen ‘X Masal’ adlı masal kitabı velilerden tepki gördü. Ebeveynler Tüketici Platformu Sikayetvar.com’a yaptıkları açıklamalarla “Şiddet dolu dünyada yaşıyoruz, masalarda da şiddet anlatılıyor çocuklar tehlikede” diyerek tepkilerini dile getirirken şikayetler üzerine Prenting Skills & Counseling Center Çocuk ve Ergen Psikolojisi Uzmanı Sevil Yavuz Gümüş de kitabın okul öncesi çocuklar için tehlikeli olduğunu kaydetti.

Masalda İntihar Öne Çıkarılıyor

Masalda cimri adam ile yoksul adam arasındaki yaşananlar şöyle gelişmektedir: “Yoksul adam maddi yönden iyice kötüye gittiğini düşünerek intihar etmeye karar verir. İntihar etmek için hazırladığı ip ile bir eve girer ve intihar edecekken evin tavanı çöker ve altınlar yere dökülür. Yoksul adam intihar etmekten vazgeçer ve altınları alarak gider. Evin sahibi cimri adam ise altınlarının gittiğini görünce yoksul adamın bıraktığı ip ile intihar eder.”

Okul Öncesi Çocuklar İçin Tehlike

Masalda hem intiharın anlatılması hem de fotoğraf ile intihar ipinin gösterilmesi okul öncesi çocuk sahibi olanları harekete geçirdi. Pedagog Gümüş, masalarda verilen mesajların çocuğu iyi şeylere yönlendirmesine yönelik olması gerektiğine vurgu yaparak “Okul öncesi çocuklarda gelişime açık oldukları dönem soyut ile somut düşünceyi ayıramıyorlar. Çevresinde olup bitenler, çizgi filmler anlatılanları gerçekmiş olarak algılıyor. Annesi babası okuyorsa yaramaz bir çocuğun hikâyesi gibi anlayacak. Çocuklara yönelik kitapta çocuklar kullanılarak hikâyeler anlatılmalı fakat bu masalda çocuklar yerine büyük kişiler yer almış. Cimrilik mesajı hikâye kahramanları çocuk olarak alınarak anlatılabilir. Masalda yer alan mesaj çocukların yaşına hitap etmemektedir” dedi.

Masalın sonunda yer alan “Cimri kimseler ellerini yemeye kıyamazlar, ölümünden sonra mallarını başkası yer” cümlesini de eleştiren Pedagog Gümüş şöyle devam etti.

“Verilen ders nedir? Her hikâyenin dersi vardır. Burada çocuklara anı yaşayın mesajı verilmektedir. Çocuk anı yaşamak nedir bilmez. Onun yerine oyun oynamalısınız mesajı verilebilirdi. Çocukların o yaşta dünyası oyundur. Masal kitabının ismi ‘Yetişkinlere masallar’ verilse daha iyi olurdu. Çünkü masalda verilmek istenen mesaj çocuğa hitap etmiyor. Çocukların aklını karıştırır.”

“Ölüm Kavramını Bilmeyen Çocuklar Var”

Okul öncesi çocukların ‘ölüm’ kavramını tam olarak kavrayamayacağını ve ailesinin de anlatmada eksik kalabileceğine vurgu yapan Gümüş, ailelere sorumluluk düştüğüne vurgu yaparak “O yaştaki çocuklar ölümü ne olduğunu biliyor mu acaba? Çocuk ölüm nedir? sorduğunda anne nasıl açıklayacak? Ölüm kavramını ilk defa hikâyede duyması da sakıncalı. Biz ilk ölüm kavramını bitkilerle anlatıyoruz. Çiçek büyür ölür şeklinde somut olarak anlatıyoruz. Burada soyut bir anlatım var.

Çocukta depresyona sebep olarak intihar girişimlerinin alt yapısını hazırlar. Çizgi filmlerdeki uçan kahramanlar gibi atlayan çocukların olduğunu da duyduk. Çocuk bu masalı okuduktan sonra intiharın ne demek olduğunu merak

edip deneyebilir. Bu tür kitaplar Çocukları depresyona sürüklüyor. Aileler çocuklarına aldıkları kitabı ya da çizgi filmi denetlemelidir. Çocuklarda bu mesajlar psikolojik gelişimlerine olumsuz etkiliyor. Kronik depresifler olabilir” şeklinde konuşmaktadır.

Anne ve Babalar Korkuyor

Şiddet dolu birçok mesajın çocuklarını etkilediğini ifade eden ebeveynler ise masallarda da şiddete yönelik mesajların verilmesine tepkilerini ve korkularını şu mesajla dile getirdiler: “Söz konusu yayın, henüz okul öncesi dönemde dünyayı somut algılayan küçük çocukların hayal dünyasının çok ötesinde olmakla birlikte, verdiği mesajlar kültürel değerler, kişilik gelişimi ve sosyal değerler açısından da kabul edilebilir normların tamamen dışındadır.” Hikâyelerin çoğu ölümlerle sonuçlanmakta ve bu açıkça ifade edilmekte; bir cezalandırma ve adalet unsuru olarak kullanılmaktadır.

“Şiddet dolu bir dünyada yaşıyoruz; biz ve çocuklarımız günlük yaşantımızda şiddetin çok çeşitlisine tanık oluyoruz. Hikâye kitapları aracılığıyla bir cezalandırma unsuru olarak ölümlerini çocukların önüne koymak, onlara karşı acımasız, duygusal şiddet örneğidir. Sadece okul öncesi eğitim dönemi değil, ilköğretim çağındaki çocukların bu hikâyelerden alacağı mesajı, denemeyi düşünmese bile çocukların aklının bir köşesine yazılacağı için tehlike oluşturduğu gözlenmektedir.

Kitap ve hikâyeler çok önemli eğitim araçlarıdır. Çocukların hem hayal dünyalarına hitap eder, hem de eğlenirken öğrenmelerini sağlar. Bu tür yayınlarda seçilen konu, üslup, sayfa düzeni hatta resimleme son derece önemlidir.

Henüz bir kaç sene önce kendini çizgi film kahramanı zannederek balkondan atlayan çocuk örneğini, merak ettiği için kendini asmaya çalışan çocukları hatırlayalım” diye belirtmektedir. (haberiniz.com.tr/yazılar/haber).

SONUÇ

Okul öncesi çocuk hikaye kitapları, çocuğun karakter gelişimini etkileyip kitabı tanıma dönemi olarak, tanımlanabilir. Kitaplar içerisindeki konusu ile uyumlu olan illüstrasyonların olmasının ve bu çizimlerin yaş gruplarına hitap etmesi gerekliliği belirtilmektedir. İllüstrasyonun genel tanım olarak, anlatılanı görsel olarak doğru bir şekilde uygulamak verilecek eğitimin akılda kalıcılığını sağlayarak çocukların gelişiminde, doğru yolu izlemek ana kural olmalıdır. Anlatım süreci içerisinde yapılmış olan illüstrasyonların çocuğa hitap eden türden biçimsel formlar içermesi gerektiği, bu içerikte soyut çizgilere yer verilmeden çocukların anlayabileceği basit, sade, çizgisel formlardan faydalanılması gerekmektedir. Bu biçimsel formlar oluşturulurken kullanılan renklerin çocuğun hayal dünyasını etkileyerek onların ilgisini çekebilecek renkler kullanılması gerekmektedir. Koyu renklerin hakim olduğu ve arka fonla çok yakın tonlardaki karakterlerin çocuklarda sıkılma ve karamsarlık kitaba karşı ilgisizlik ve algılama sorunları doğura bileceği göz önüne alınmalıdır.

Okul öncesi çocuk hikaye kitaplarındaki illüstrasyonlar biçimlendirilirken boyama tekniği olarak birçok araç kullanılabilir; Sulu boya, guvaj boya, kuru kalem vb. gibi yeni dönemlerde kullanılan vektörel illüstrasyon programları, artık bu boyama tekniklerinin çocuğunun yerini almış durumdadır. Adobe Illustrator, Adobe Photoshop, Corel Draw, bu programların en tanınmış ve en tercih edilenleri denilebilir. Kitaplar oluşturulurken basılan kağıt kalitesi ve gramajlarının da yaş grupları göz önünde bulundurularak düşünülmelidir. Ülkemizde çocuk kitaplarını denetleyen bir kurum bulunmamaktadır. Görüldüğü gibi iyi örneklerin yanında kötü örneklerde piyasada bulunmaktadır.

Bunları ayıracak ve piyasaya çıkıp çıkamayacağını denetleyebilecek bir kurum olmadığından dolayı, bütün yük velilere düşmektedir. Bu hikayeleri eğitim almış kişiler yazıp, resimlemeli ve böyle kötü örnek olan kitapların piyasaya çıkışı ve satışı engellenmelidir. Edebiyatçılar, İllüstratörler, Grafik Tasarımcılar, Resim Öğretmenleri ve Pedagoglar bir bütün halinde çalışmalı ki ancak o zaman çocukların gelişimi sağlıya bilecek eserler ortaya çıkabilmelidir. Bu

yüzyıl da çocuk hikaye kitapları tasarlanırken daha sonra tv ekranlarına çizgi film olarak geçebileceğide öngörölmeli bu yüzden çizimler yapılırken daha özenli ve geniş kitlelere ulaşabileceğı düşünölerek tasarlanmalıdır. Tasarımlar piyasaya çıkarken, denetim olarak yayın evlerinde mutlaka çizimleri denetleyecek, pedagogların olması ve bu düzenlemeleri yaparak okuyucuya ulaştırılması gerekmektedir. Ülkemizde bu denetimler yapılmaksızın çizim yeteneğı olan ama bu konular hakkında eğitimsiz olan insanların ucuz iş adı altında kötü örnekler oluşturabileceğı ve bunların çocuklar üzerinde olumsuz davranışlara sebep olacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇALAR

Serdar Semerci İyi Kitap Kitaplığı Sayı 10 Aralık 2009

Atalayer, Yrd. Doç. Faruk, “Ders Notları” Eskişehir

Becer, Emre, “İletişim ve Grafik Tasarım”. Dost Yayınları, Ankara, 1997.

Genç, Dr. Adem, “Grafik Sanatlar Lisans Eğitiminde Yatay Düşünme ve Tasarlama Süreçleri”, H.Ü.G.S.F. Yayınları, 1, Ankara, 1987.

Özelma, Yasemin, “Gıda Ambalajlarında İllüstrasyonun Yeri ve Önemi”, S.D.Ü. G.S.F.,Grafik Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi”, Isparta, 2000.

Kartal;Zerrin,“UzunDönemliBirStratejiOlarakKurumsalKimlik”, S.D.Ü.G.S.F.,Yayınlanmamış Lisans Tezi, Isparta, 1999.

Çankaya; Berrin, “Çocuk Laptoplarında İllüstrasyon”, S.D.Ü., G.S.F. Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 1999.

Çakır; Emel, “İllüstrasyonda Mizahın Yeri”, S.D.Ü., G.S.F., Yüksek Lisans Tezi.

Çetin, Mehmet, “Dergi İllüstrasyonlarının Akımlarla İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi.

Doç. DEMİR, Abdullah – Doç. ATAR, Atilla, “Temel Plastik Sanatlar Eğitimi”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1993.

Prof. Dr. ASLIER, Mustafa – Dr. IŞINGÖR, Mümtaz, “Temel Sanat Eğitimi Resim Teknikleri Grafik Resim”, Devlet Kitapları, Ankara, 1986.

Resim-iş Öğretmenliği programı Y.L. Tezi çocuk kitapları resimlemede karakter yaratma Halime Özge MARDİ İzmir 2006).

Özkan Eroğlu<http://yeterlibilgi.blogcu.com/magaralara-yapilan-resimler-ilk-resimler- neredede-yapilmistir/11160171>

Güngör, İ. Hulusi, “Temel Tasar”, İstanbul, 1972.

Kılıçkan, Hüseyin, “Reisim Bilgisi”, Fil Yayınevi, İstanbul, 1999.

Bigalı, Şeref, “Resim Sanatı”, Ankara, 1984.

Dr. Odabaşı; Hatice, “Grafikte Temel Tasarım”, İstanbul, 1996.

Yrd. Doç. Süldür, Esmâ, “Renk Bilgisi”, Ders Notları”, Isparta, 2000.

Keş, Yusuf, “Grafik Tasarım”, Ders Notları, Isparta, 1999.

Keş, Yusuf, “Görsel İletişimde İllüstrasyonun Kullanım Alanlarına Kurumsal Bir Yaklaşım”, SDÜ, GSF, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ocak 2001.

Dr. TAN, Enis, “Tipografi”, Ders Notları, Isparta, 2001.

http://www.cocukbakicisi.com.tr/Okul-Oncesi-Cocuk Kitapları_10254_10511.html.

Eczacıbaşı, “Sanat Ansiklopedisi”, C:1,2,3. Yen Yayınevi, İstanbul 1997.

Güngör, Seçil, “Renk”, Ders Notları, Isparta, 2000.

Türk grafik sanatçıları, “Grafiker Meslek Kuruluşu Derneği”, İstanbul, 1989.

Karamustafa, Sadık. “Türkiye’de Grafik Tasarımın Son Çeyrek Yüzyılı”, Cumhuriyetin Renkleri, Biçimleri, S. 82, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

Zıt Kavramları Tanıtan Bir Okul Öncesi Kitabı Öğrenci, “Temel Sanat” Ders Notları. İ.T.O.T.O. “Ders Tahrirleri.

Keten, Nuran, “Pullarda İllüstrasyonun Yeri”. Wolfflin Heinrich. Sanat Tarihinin Temel Kanunları”, Remzi Kitabevi, 1995, s. 32.

Grafikerler Meslek Kuruluşu, Yolların Kesiştiği Noktadan Bir Bakış, Türkiye’de Grafik Tasarım, Sayı, 29, İstanbul, 1990, s. 42.

<http://yeterlibilgi.blogcu.com/magaralara-yapilan-resimler-ilk-resimler-nerede-yapilmistir/11160171>

Anaokulu çocuk kitaplarında deneysel formlar, Arzu ERGÖL, Yüksek lisans tezi, Grafik ana sanat dalı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Nisan 2008).

Yavuzer, 1998, s.241

Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma Halime Özde Mardi İzmir 2006